

Dissertatio Theologica Prima De Obsignatione Christi Et Credentivm

Dissertatio Theologica Prima :

Halae: Litteris Gebaverianis, [1751?]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn862215161>

Band (Druck) Freier Zugang

A. B.
48. 6. 91.

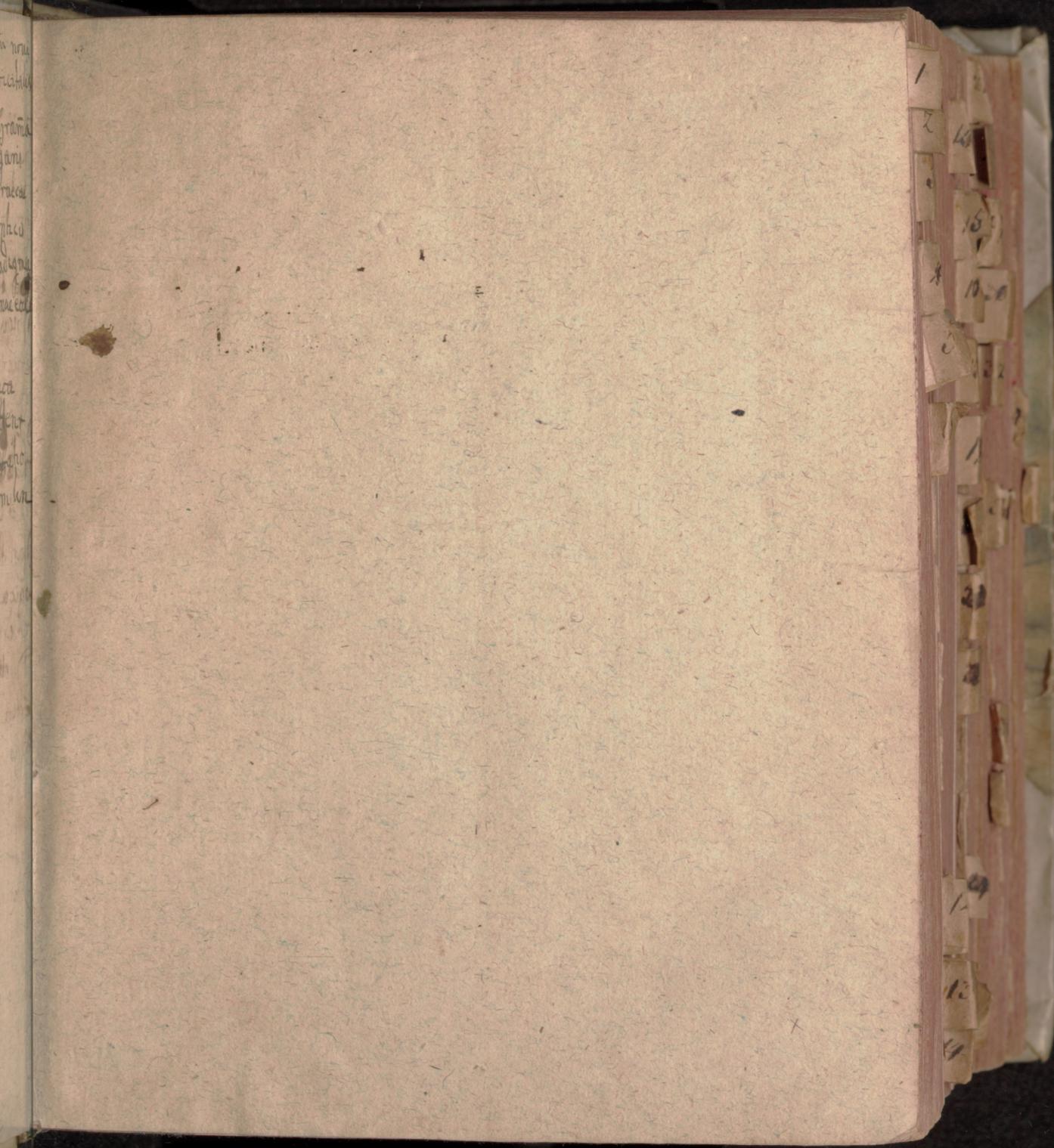
64

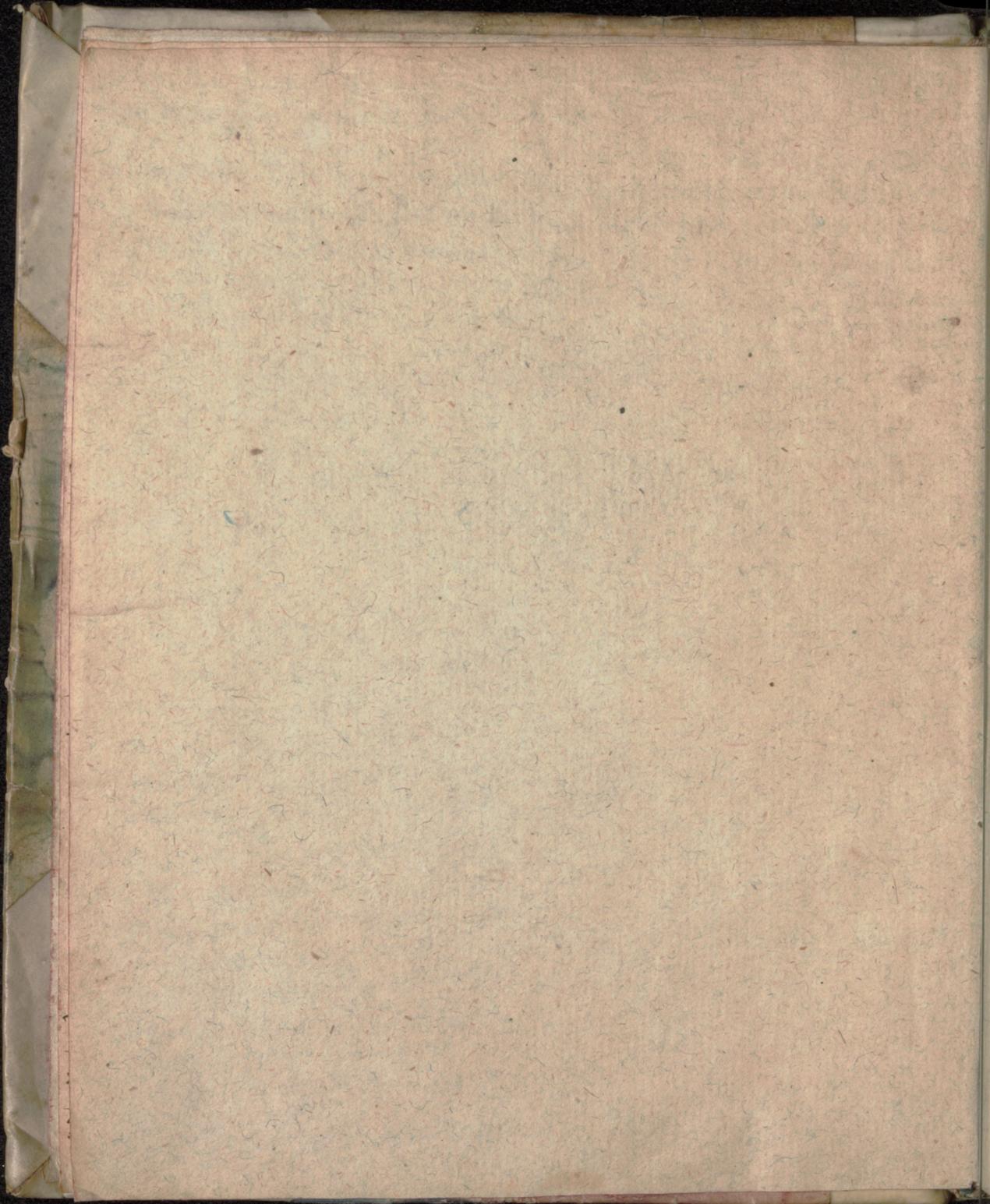
279

Fa-1092(64.1)

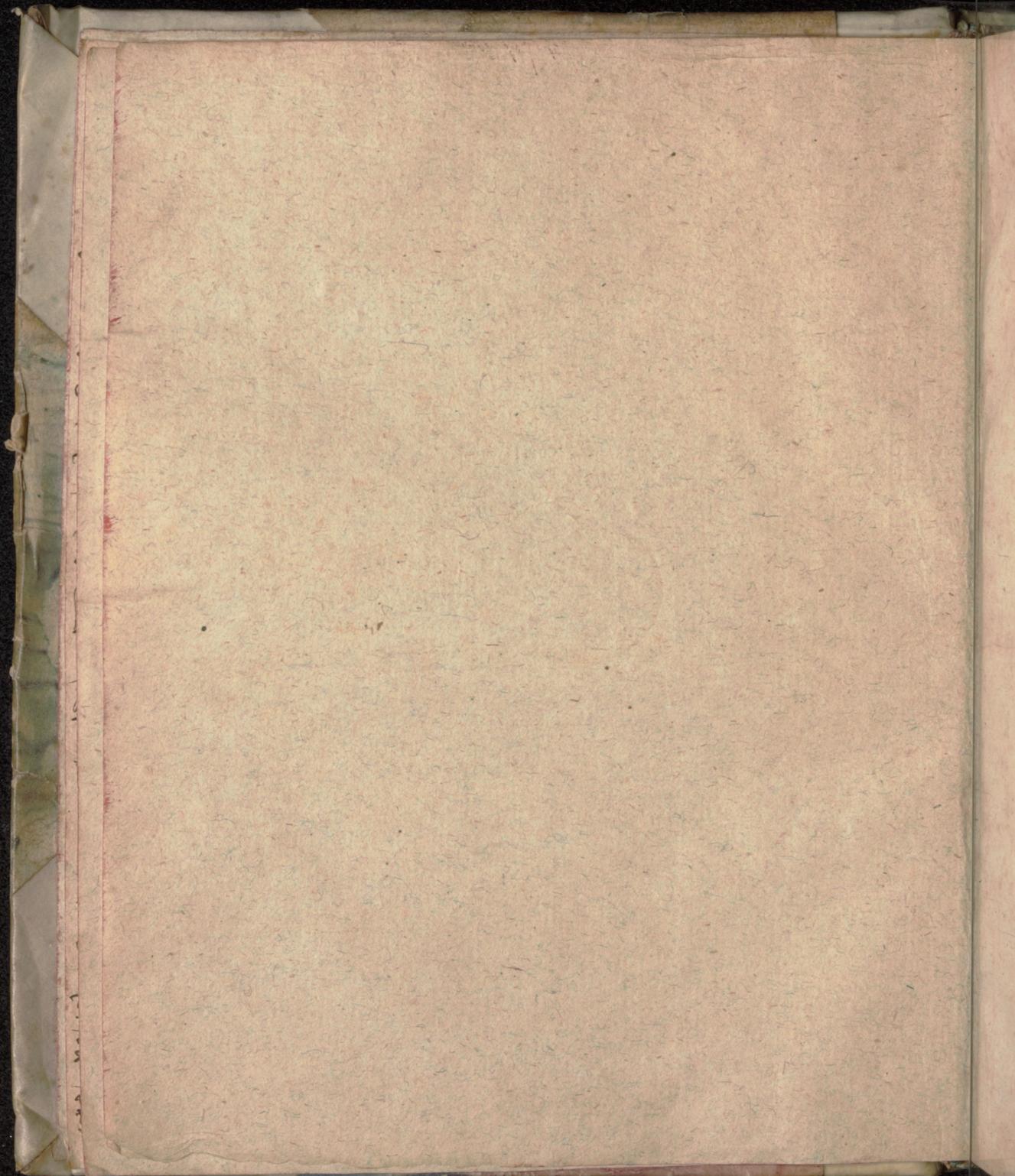
1) Sigis. Jac Baumgarten Institutioⁿ Joh. Christoph. Ebel de iud. Germanico
 Hermeneuticarum particula prima de 12) Joach. Hen. Regenhert. Dissertatio
 seu interpretatione scripturae sacrae medica de noxio et salubri effectu in
 corpore humanum
 2) Sigism. Jac Baumgarten Institut. Her- 13) Fridr. ellaxm. allavritis. Disserta-
 menentis. particula secunda de sensu scripturae no philosophica de metodo scientiarum
 sacrae et eiusque applicatione ad linguas docendas
 3) Sigism. Jac Baumgarten Institut. Her- 14) Gothh. Fridr. Besselu. Dissertatio de
 menentis. particula tertia perbia in philosophia allegati unipoloni-
 4) Sigismund Jac. Baumgarten Institut. tribus voluptate avaritia et hy- bus inq. felicitas profliganda
 Hermeneutis. particula quarta quam defendit August. Fridr. Wlarrath
 5) Joh. Sigism. Sommeri Dissertatio 15) Dav. Hen. Knappe de acido pne-
 Theologica prima de obfiguratione Chri- quibus animalibus
 sti et credentium 16) Joh. Fridr. Stiebritz Commemoratio
 6) Carl August Struensee Dissertatio Theo- Conatorum Hen. Guntahelm Ludolfi
 logica secunda de obfiguratione Christi circa ecclesiae orientalis salutem
 et credentium 17) Carl Wendt de Asthmatis vera
 7) Gothh. Gust. Vnde Dissertatio Theologica pathologia et rationali therapia
 tertia de obfiguratione Christi et credentium 18) Wilh. Elsh. Bruno quo sensu
 8) Carl August Struensee meditationum detur et non detur ius naturae exponit
 philosophicarum de mediis cognitionem 19) Joh. Dan. Schumannii animadver-
 mortuam reddendi vivam disputatio siones in recentem rationis sufficientis
 prior Controneham
 9) Joach. bast. Breithaupti epistolarum 20) M. Sanderus Jacob Joertlich de
 Antipelagianarum pars secunda ubi pericoparum Evangelicarum in ecclesia
 10) Wilh. Christ. Just. Ortylaneri comen- is nobis
 tatio de Hetero non tam hypocrita 21) Christoph. August. Heumani de haeretis
 quam perfectae frontis homine Sanderus in epistola ad Titum Cap. 12
 11) Moritz Harja Gullianu. Oriznyum 22) August. Beredre. Elschachli. Dissertatio
 Georg. Berlonii Dissertatio de loco i. Joh. ius ecclesiasticis de beneficio a latere
 com. 211 23) Jac. Oskneri Jac. Schyni et Rodolf. Schenkeri
 Dissertatio physico-medico-mathematica de
 termino vitali

- 26 Joh Paul Parrach exercitatio juris
de necessitate litteraturae iuridicae
Amuro
- 27 Sigism Jac Baumgarten Comen-
tatio historica Theologica de solemnitate
Christi nato sacerdotum originibus
- 28 Paul Ludovic Chrysanther commo-
tatio Theologica de actionibus iudicantibus
- 29 Joach Frid Zeister meditationum
de cognitione Naturalium cum
Fanaticismo disputatio prior
- 30 Joh Valent Albertini tria comen-
tationum quarum una agit de
infantibus suppositis altera de nymphis
- 31 Joh Ant Schmeier de eruditione
synoptica scholis inferioribus perutili
commentatio altera
- 32 Joh Ant Schmeier de eruditione
synoptica scholis inferioribus perutili
- 33 Carl Frid Brodhag dissertatio
meditationes philosophicae de logica
scientiarum philosophicarum prima
- 34 Sigism Jac Baumgarten comen-
tatio de difficultate verba Romi
- 35 Martin Schmeier enarratio sollem-
nissimum quibus memoria Christi
in lucem editi antiquitus celebrata est
- 36 Joh Juncker de mente Dregne Christi
nati memoriae antiquitus ungerale
- 37 Joh Christoph Gassner de ill. J. Cicero
nis Tiberulans oratio
- 38 Ill. Joh. Alch. Gassner Suetonius vinctulus
- 39 Christ August Harfenis novi
projectus in historia electricitatis
- 40 Joh Henr Calenbergii Gramma-
tica linguae graecae vulgariae
quae hodiernae ecclesiae Graecae
vernacula est in tabulis synoptici
- 41 Joh Henr Calenbergii Paradigma
linguae graecae quae hodiernae eccle-
siae Graecae vernacula est
- 42 Bern. Schulthii Grammatica
Indo-Graecae quam Joh Henr
Calenberg edidit addita praefatio
ne de suscipienda barbararum lin-
guarum cultura.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

DISSERTATIO THEOLOGICA PRIMA
DE
OBSIGNATIONE
CHRISTI ET CREDENTIVM:

QVAM,

AVXILIANTE SVMMO NVMINE,

SVB PRAESIDIO

ADAMI STRVENSEE,

S. S. THEOLOGIAE PROFESSORIS EXTRAORDINARIJ,

PASTORIS AD D. VLRICI, ET GYMNASIJ

SCHOLARCHAE,

D. SEPT. MDCC LI,

IN ACADEMIA FRIDERICIANA REGIA

EXAMINI ERVDITORVM PVBLICO

SVBIICIET

IOANNES SIGISMVNDVS SOMMERVS,

SILESIVS.

HALAE,

LITTERIS GEBAVERIANIS.

DISSELTATIO THEOLOGICA PRIMA

ET

OBSEKVATIONE

CHRISTI DE CREDENTIVM

EXAMEN

AVXILIANTIVM DVM

A D A M I S T R V E N S E R

THEOLOGICAE PROFESSORIS ET PASTORIS

LEKTORIS AD D. M. P. S. S. S. S.

SCHOLAE

IN

IN ACADEMIA FRIBERGENSI REGIA

EXAMINI PVBIVM PVBICO

PUBLICO

IOHANNES SIGMUNDVS SOMMERVS

AVXILIANTIVM

MDCCCLXXXIII

FRIBERGI

LITTERIS GERMANICIS

RESPONDENTI DILECTISSIMO

SALVTEM ADPRECATUR

EX SALVTIS FONTE

PRAESES.

In Studio Theologiae, cui et Deo et ecclesiae inferuire animus est, duo maxime requiruntur. Primo, vt cognitionem purioris doctrinae, in salutem hominum a Spiritu sancto reuelatae, omni sibi industria adquirat, et veram et solidam: quo non solum alios in veritate agnita erudire, sed eandem etiam contra aduersariorum dubia atque errores defendere ac confirmare queat. Deinde, vt Spiritui sancto animum formandum tradat atque operationibus eiusdem supernaturalibus in se ita locum relinquat, vt vitae ex Deo particeps fiat, regni gratiae donis, per euangelium oblati, vere potiatur ac fruatur, nec non vitam suam secundum legis diuinae praecepta instituat. Ita animatus atque diuinitus instructus, euadet *ὁσλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ πίσιν ἐκλεκτῶν Θεῶν, καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας τῆς κατ' ἐυσέβειαν.* Ad hunc finem omnis Theologorum in Academia nostra Fridericiana labor merito tendit. In statutis enim Theologiam docentibus ex auctoritate Summi Principis et clementissime et seuerissime mandatum est; vt non tantum in id sedulo et diligentissime incumbant, vt Auditores in Theticis, Exegeticis, Practicis, atque Polemicis fideli instruant manuuctione, qua nitentes, extra Academiam deinceps sibi ipsi consulere possint; sed et vt omni occasione serio eos adhortentur, vt vnctionem Spiritus sancti circa quamcunque veritatem diuinam quilibet Auditorum a Deo sibi expetat, quo per illius obsignationem, eiusque testimonio interno munitus, in agone tentationum atque mortis absque haesitatione sciat, in quem et quid ipse credat, ac quod recte quoque docuerit alios. Vtinam plures, immo omnes, qui se studio dant Theologico, ita instructi essent, vt haberent *τὸ μυτήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει:* multum sane id ad vtilitatem ecclesiae Christi, et ad salutem hominum, Christi sanguine redemptorum, conferret. Sed, cheu!

ehē! status perditus et non satis deplorandus omnibus, qui ple-
rorumque Studiosorum Theologiae cognitam perspectamque ha-
bent rationem, sat luculenter constat. Si vnquam necesse fuit,
Dominum messis orare, vt operarios praeparet atque emittat in
messē suam: hoc sanē tempore haecce oratio maxime necessa-
ria dicenda est; quia messis quidem magna est, sed operarii pauci,
qui vera Iesu adhaereant fide, Christique sanctam sequantur vitam.
Multa autem perfundor laetitia, *Respondens Aestumatissime*, quod
in Te deprehendi et curam sollertem in studiis bene proficiendi,
et desiderium indefessum bona caelestia adpetendi, in sanctitatis
via progressus in dies faciendi, Tuamque et aliorum salutem serio
promouendi. Gratulor Tibi ex animo mentem hancce piam
Deoque deditam. Gratulor *Patri TVO Venerando, Amico meo*
vero, quem vehementer colo, filium, summam sapientiam ac volupta-
tem suam in Christo, eoque Crucifixo, quaerentem. *Persiste,*
Amice Suauissime, hac in via. Iam nunc experiris ac sentis in
communione cum Seruatore Tuo fructus dulcissimos, efficaciam-
que ad pietatis studium haud fucatae validissimam. In posterum
quoque videbis, pietatem ad omnia esse vtilem, promissionemque
habere et huius et futurae vitae. Prouidentiae Dei clementissimi
ac sapientissimi Te ex intimo animi mei adfectu commendo, quo
in toto vitae curriculo Deum habeas Tibi propitium, curamque
pro Te gerentem in omnibus Tibi salutarem. Vale, et, vt facis,
mihi porro faue. Dedi in Academia Fridericiana Halensi.

d. XII. Sept. MDCCLI.

DE
**CHRISTI ET CREDENTIVM
OBSIGNATIONE.**

§. I.

Duplici potissimum nos miseri, omni vera ob
legis diuinae transgressionem destituti feli-
citate, cunctisque merito malis ac calamita-
tibus obnoxii, ex redemptione Seruatoris
nostri, Iesu Christi, fruimur beneficio. *Duplici a
Deo fruimur
beneficio ex
Christi re-
demtionone.* *Al-*
terum est, quod per obedientiam suam actiuam et passiuam
Deum, iratum antea ob delicta nostra iudicem, nobis placatum
et reconciliatum reddidit, vt nunc, tanquam pater in nos be-
nignus, magno ardeat desiderio, omni vbertate diuina in re-
bus Christi caelestibus nos fortunandi, et pro diuite benefi-
centia misericordiam suam infinitam planeque stupendam qua-
uis occasione nobis largissime declarandi. *Alterum, quod Spi-*
ritus

ritus sanctus efficaciam suam omnipotentem verique solatii plenissimam in nobis exferit, et secundum excellentem potentiae magnitudinem virtutemque egregii roberis, nos, delictis mortuos, in vitam vna cum Christo reuocat, in eaque stabilit, confirmat ac conseruat. Vtrumque istud beneficium gratiae diuinae vnice debemus incomprehensibili, quae in Christo existit cunctis hominibus salutaris, erudiens nos, vt impietati, mundanisque cupiditatibus vale dicamus, ac frugaliter, et iuste, pieque viuamus in hoc seculo, expectantes speratam beatitudinem, aduentumque gloriosum magni Dei et Seruatoris nostri Iesu Christi, qui se ipsum pro nobis dedit, quo nos ab omni scelere vindicaret, et sibi peculiarem populum purgaret, recte factorum cupidum. Tit. II, 11-14.

§. II.

Gratia Dei
redemtrix et
adplicatrix.

Qui cum scholis loqui amant, fauorem huncce plane singularem dispescere et distinguere solent in gratiam redemtricem seu acquisitricem, cui decretrix ab omni aeternitate praecedit, et in gratiam adplicatricem seu collatricem *). Illa est quasi basis ac fundamentum. Mediator enim noster benignissimus

*) Vox gratiae vario modo in scriptura sacra accipi solet. Denotat enim 1) fauorem Dei propitium, quo mouetur ad salutem nostram procurandam: 2) benevolentiam ipsius, merito Christi prouocatam, quae impellit eum, vt omnes homines ad vitam aeternam vocet: 3) operationem eius benignam in anima nostra salutarem et efficacem: denique 4) ipsa dona diuina, eaque maxime spiritualia. Confer. BVDEI institutiones Theologiae dogmat. Lib. IV. Cap. I. §. I. p. m. 699. 700. Quum nobis iam sermo sit de gratia adplicatrice Spiritus sancti, illa significatio in censum venit, quam tertio et quarto loco commemorauimus, qua Deus in homine vitam spiritualem producit, eamque auget et confirmat, nec non multis bonorum praecipue spiritualium generibus fide praeditum largissime cumulat. Confer. D. BREITHAVPTI Institut. Theolog. libr. III. cap. I. §. I. II.

mus *λίτρων*, immo *ἀντίλυτρων* in iudicio diuino pro nobis ſoluit, ac iuſtitiae Dei vindicatrici noſtro loco omni ex parte ſatiſfecit, mundum Deo reconcilians, vt iuſtificati fide pacem cum Deo habeamus, libertatem, fiduciamque, et aditum ad patrem nobis placatum, et ad ſolium gratiae ipſius. Ephes. II, 18. Hebr. IV, 16. Haec eſt effectus et conſequens, per quam donorum caeleſtium participes reddimur, a Chriſto nobis reparatorum. Quamdiu enim a Redemptore ſumus ſeparati, quid in ſalutem humani generis paſſus eſt ac fecit, nullam nobis adfert vtilitatem omnimodam. Ideoque, vt, quae a Patre Mediator accepit, nobiſcum communicet, adplicari nobis meritum ipſius per efficaciam Spiritus ſancti oportet. Ad hunc finem Spiritus a Chriſto in animos noſtros, tanquam *παράκλητος* et aduocatus, mittitur; vt cauſam Dei agat in nobis, et conuincendo atque arguendo nos de peccatis noſtris, et monſtrando donandoque nobis bona ſpiritualia, ex amore ſummi Dei, propter Chriſtum, Mediatorem noſtrum conſummatum, in nos redundantia; cauſamque noſtram agat apud Deum, fidem veram in animis noſtris accendendo, iuſtitiam Chriſti nobis adplicando, contra accuſatores, ſcilicet ſatanam et legem, coram Dei iudicio nos defendendo, itemque fide in Chriſtum praeditos docendo, quomodo rite orare poſſint, nec non omnes eorum fluctuationes, ex conſideratione legis diuinae et ſatanae ingeſtione ſubnatas, refutando, ex indubitatis denique criteriis ſecundum Dei verbum eis dando teſtimonium certiffimum, quod Deo patre fruantur indulgentiffimo, ipſiusque ſint filii ac haeredes futurae gloriae exoptatiſſimi cariffimique. *)

A 2

§. III.

*) „Complectitur vox paraclēti totum officium patronatus et aduocatae, conſolationem, ſuggeſtionem conſiliorum, deſenſionem coram iudice clientis, de ſua cauſa diſſidentis, accuſationem, ſupplicationem. *παράκλητος καλεῖται*, ait Cyrill. Hieroſ. catech. 16, *διὰ τὸ παρακαλεῖν, καὶ παραμυθεῖσθαι, καὶ συναντιλαμ-*

Gratiae ad-
plicatricis
variae sunt
species.

§. III.
Si Theologorum scripta dogmatica atque ascetica confu-
limus, vnicique, ea cum attentione quadam lecturo, facile pa-
tebit, gratiam Spiritus sancti adplicatricem secundum diuersita-
tem subiectorum, modique operandi supernaturalis atque in-
comprehensibilis, in tres plerumque species diuidi. Quarum
prima gratia vocatur *praeparans* seu praeueniens, qua homo in
peccatis mortuus ex securitatis statu somnoque spirituali exci-
tatur, morsusque conscientiae anxios sentit, conuictus de vitae
anteactae prauitate, seque ad bonam frugem recipiendi necessi-
tate. Nulla hic accedente resistentia morosa et pertinaci, se-
quitur gratia *operans*, circa productionem fidei ac nouae spiri-
tualis vitae in conuersione et regeneratione occupata. Cui
denique adiungitur gratia *cooperans*, qua Spiritus sanctus, in ani-
mis regenitorum iustificatorumque habitans, vires vitae nouae
spirituales conseruat et in dies adauget, ad officia eos exse-
quenda, voluntati diuinae consentanea, impellit, multisque mo-
dis, calamitatibus variis obnoxiiis Christi vestigia prementibus,
solatium praebet exoptatissimum atque vberimum. *)

§. IV.
λαμβάνουσα τῆς ἀδελφείας ἡμῶν. Aliter Pater dicitur *παρε-
καλεῖν*, aliter Filius, aliter Spiritus sanctus. Pater, immo tota
Trinitas rogat, vt sibi reconciliemur, rogatione mandatoria.
2 Cor. V, 20. Filius intercedit intercessione formali, *ἱλαστικῇ*
et mediatoria. Spiritus sanctus intercedit intercessione effe-
ctiua. Dicitur Spiritus sanctus gemere pro nobis, i. e. gementes
nos facere, August. libr. II. de Trin. cap. III, quatenus ceu libel-
lorum supplicium magister nos orare docet suauissima *περιχω-
ρήσεις*, preces nostras permeat, serenat, tanquam pueris balbutien-
tibus vocem praecit, desideria nosira in curia S. S. Trinitatis ex-
ponit magna instantia, pondere, auctoritate, postulat pro nobis
gemitibus, qui, quia non ex naturae viribus, sed ex Deo, *αἰετο-
λητοι* dicuntur., DANHAVERVS in Hodof. p. m. 940.
*) Theologos gratiae adplicatricis diuersas species constituere, satis
cognitum est: sed vnus ordo eademque significatio non omni-
bus

§. IV.

A Deo itaque, summo hominum Bono, remotos, veraque
 omni priuatos salute, ad communionem Numinis altissimi ac
 sufficientissimi Spiritus sanctus serio et efficaciter vocat, inuitat,
 et non resistentes ducit ac trahit; vt bonorum caelestium in-
 comparabilium ineffabiliumque, vniuerso generi humano ab
 aeterno destinatum, et Christi redemptione adquirentium, vere
 fiant participes, eaque fide in Christum recipiant, nec non sibi
 cum animi fiducia adplicent; ideoque ad fruitionem benefi-
 ciorum diuinorum iucundissimam dulcissimamque perueniant,
 et, viribus instructi supernaturalibus, secundum legis Dei nor-
 mam in timore filiali ambulent, vitamque sedulo degant casta
 mente puram, sanctam, atque ab omni *proprietate* spontanea
 longissime remotam.*)

Gratia effi-
caz.

A 3

§. V.

bus placet. Nostri instituti ratio iam non permittit, varias eru-
 ditorum hac de re sententias adducere. Praecipuas refert PFAF-
 FIVS *institut. theol. dogm. part. II. cap. IX. §. 1. p. 516*: copiosius
 vero eas edisserit IOANNES MVSÆVS *disp. V. de conuersione*
 §. XXXII. XXXIII; qui consulendi sunt. Confer. HOLLAZII
exam. theol. acroam. Part. III. Sect. I. cap. IV. Q. 4. p. 225. seqq.
 nec non DANNHAVERI *Hodosoph. p. m. 856*.

*) Concatenatam seriem actuum gratiae adplicatricis feliciter sane
 HOLLAZIUS *in exam. theol. acroam. part. III. sect. I. cap. IV.*
p. 224. 225. ostendit in loco Act. XXVI, 18; vbi Christus Paulum
 ita compellat: in gentes te mitto, (*en gratiam vocationis!*) vt
 aperias oculos eorum, (*en illuminationem!*) et conuertantur a te-
 nebris ad lucem, (*en actum conuersionis!*) et a potestate satanae ad
 Deum; (*en ipsam regenerationem, per quam filii Dei euadimus!*)
 vt accipiant remissionem peccatorum, (*en iustificationem!*) et for-
 tem inter eos, qui sanctificati sunt per fidem in me. (*en vnionem*
cum Christo per fidem, sanctificationem, sanctitatis conseruationem
et glorificationem!)

§. V.

Necessitas
gratiae adpli-
catrix.

Qui necessitatem gratiae adplicatrix negare auderet, indicaret omnino, se nec sacra scrutari oracula ea, qua par est, diligentia, aut fidem diuinis habere verbis nullam, nec naturam hominis post lapsum protoplastorum deperditam a bonoque omni et cogitando, et desiderando, et faciendo maxime abalienatam satis cognoscere. Alienigenae enim in suae mentis vanitate, animo caligantes, a diuina vita alieni, propter eam, qua praediti sunt, ignorantiam, propter animi torporem, qui obducto callo seipsos addixerunt libidini, ad omnem obscenitatem auide perpetranda, non capiunt, quae sunt Spiritus Dei, quippe quae ipsis stultitia sunt, itaque non possunt ea cognoscere; et, quemadmodum ex spinis nulla colligitur vna, aut ex tribulis nulla ficus; ita tanquam arbores tetrae fructus ferre bonos Deoque sanctissimo gratos et acceptos nequaquam possunt. Eph. IV, 18. 19. I Cor. II, 14. Matth. VII, 17. 18. Sine Christo et Spiritu eius salutare quidquam facere, non est in viribus eorum positum, qui, sicut palmites, a vite amputati et extra proiecti, arescunt, et, tanquam sarmenta, colliguntur, et in ignem deflagratura coniciuntur. Ioh. XV, 5. 6. Quae Deus Spiritu suo fide in Christum praeditis patefecit; siquidem non mundi spiritum acceperunt, sed profectum a Deo Spiritum, vt intelligant, quae ipsis largitus Deus est: ea nec oculus hominis $\psi\chi\mu\sigma$ videt, nec auris audit, nec animus cogitat. I Cor. II, 9. 12. Infidelium enim mentes caecauit huius seculi deus, ne collustret eos claritas gloriosi Christi euangelii, qui est imago Dei inadspicibilis. 2 Cor. IV, 4. Solus Spiritus sanctus, quem Christus a Patre ad nos mittit, mundum de peccato, et de iustitia, et de iudicio salutariter arguit. Hic solus morose et pertinaciter non resistentes, tanquam Spiritus veritatis, in omnem ducit veritatem, Christumque inprimis in animis credentium glorificat: Ioh. XVI, 8. 13. 14: siquidem nemo est, qui Dominum possit Iesum dicere, nisi per eundem Spiritum. I Cor. XII, 3. Nati

Nati ex Spiritu, illi tantum sunt spiritus, Ioh. III, 6, mentem habent spiritualem, spiritualia examinant atque explorant spiritualiter, I Cor. II, 14. 15, spiritusque edunt fructus, qui sunt caritas, gaudium, pax, clementia, benignitas, bonitas, fides, lenitas, continentia. Gal. V, 22. Aguntur etenim a Spiritu, quicumque Dei filii sunt. Hi ad carnis libidinem amplius non viuunt: spiritu potius carnis actiones fupprimunt atque interficiunt; ne moriantur, fed viuant. Rom. VIII, 12. 13. 14. Per Spiritum sanctum quoque animi credentium in Christum amore Dei perfunduntur, vt gustent et videant, quam bonus fit Iehoua, quamque felix fit homo, qui ei confidit. Rom. V, 5. Psalm. XXXIV, 9. Immo spiritus Dei habitat in iis, qui Christo vera fide adhaerent. Quod si vero quis Christi Spiritum non habet, is Christi non est. Rom. VIII, 9. *)

§. VI

- *) In vitae sanctae studio naturae vires nihil valere, fed gratiam Dei operantem et concurrentem vtramque facere paginam, ideoque PELAGIVM et sectatores eius veteres ac recentiores in magno admodum versari errore, effata sacrae scripturae satis clare et luculenter docent. Ioh. XV, 6. Phil. II, 12. Quum certamina Pelagiana in ecclesia orta essent, diligentius, quam antea, haec doctrina de gratia adplicatrice exulta fuit. Non enim in patrum tantum scriptis multa inueniuntur testimonia, quibus gratiae diuinae necessitatem ad singulos regenitorum actus diserte adserunt; fed variorum etiam conciliorum decretis eadem confirmata est sententia. Duo veritatis testimonia hic allegare lubet. Alterum in epistola synodica concilii Carthaginensis CCXIV sacerdotum ad Zosimum hisce verbis legitur: *gratiam Dei per Iesum Christum, Dominum nostrum, non solum ad cognoscendam, verum etiam, ad faciendam iustitiam nos per actus singulos adiuuare, ita, vt, sine gratia nihil verae sanctaeque pietatis habere, cogitare, dicere, agere valeamus.* Alterum in concilio Arausicano II can. VII exstat, atque ita se habet: *Si quis per naturae vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitae aeternae, cogitare, vt expedit, aut*
eligi-

Emblemata
dantur gra-
tiae superna-
turalis.

§. VI. Variis autem sub emblematis operationes sancti Spiritus supernaturales sacris in paginis nobis insinuantur, ut ex symbolis e naturae regno petitis, et ad regnum gratiae adplicatis, luculentius pateat, quomodo Numen benignissimum circa salutem nostram promouendam, stabiliendam, conseruandam, augendamque sit occupatum. A scopo nobis proposito haud aberraturi sumus, si locutiones quasdam de Spiritu sancto, eiusque efficacia hyperphysica, symbolicas, paucis hoc loco attingere et de earum ratione in transitu quasi exponere placeat breuissime: viam potius pandere nobis putamus, ut ad metam constitutam obque oculos versantem feliciter perueniamus. *)

§. VII.

eligere, siue saluari, id est, euangelicae praedicationi consentire posse confirmat, absque illuminatione et inspiratione Spiritus sancti, qui dat omnibus suauitatem in consentiendo, et in credendo veritatem, haeretico fallitur spiritu, non intelligens vocem Dei in euangelio, dicentis: sene me nihil potestis facere. Et illud Apostoli: non quod idonei sumus cogitare aliquid a nobis, quasi a nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Plura alia eiusdem generis exhibet GERH. IOANN. VOSSIVS, hist. Pelag. libr. III. part. II. Vid. b. BVDDEI Instit. Theol. dogm. Tom. II. Lib. IV.

*) Quodnam discrimen sit inter emblemata, symbola, aenigmata, et alias locutiones metaphoricarum, pro instituti nostri ratione iam non curabimus. *Clarissimus M. GODOFREDVS LVDOVICI in Disputatione de Philosophia Imaginum ex Iesuitae olim famosissimi, MENESTRIER, libro, cui titulus: L'Art des Emblemes, ou s'en seigne la Morale par les figures de la Fable de l'Histoire et de la Nature, quinque imaginum et emblematum species recenset, scilicet mathematicas, philosophicas, theologicas, quae alias hieroglyphicae dicuntur seu imagines sacrae, morales, et tandem aenigmatias, sub characteribus magicis, chymicis, νεππορρεφους, scientiam celantes. Disputat deinde in ipsa tractatione prolixius de antiquitate, nitore, et usu philosophiae imaginum, et abunde docet, symbola cum ipso mundo coepisse, sapientissimo Numine, quod*

§. VII.

Sacra scrutantem oracula latere nequit, Spiritum Dei fae-
pius vocari *aquam*. Promissio legitur diuina apud Iesaiam
c. XLIV, 3: *Perfundam aqua sitientes aridumque solum riuus.*

Emblemata
quaedam no-
minantur.

Vt

quod doctrinas morum fere omnes in naturae operibus adumbras
tas dedit, iis valde delectante. Imagines Deo placuisse, quum
manifestaret prophetis, quod adnuntiandum erat populo, satis
constat. Vid. STARCKII, *Prof. olim Rostoch. dissert. de arca-*
norum diuinorum cum prophetis, Dei seruis, extante in ecclesia
communicatione. Methodum antiquissimorum philosophorum
per signa docendi enarrat TOBIAS PFANNERVS in *system.*
Theolog. gentilis cap. I. §. VII. p. XIX. seqq. Gentem graecam
et veterem latinam figuratas imagines in vexillis, clypeis, vestibus,
annulis, alibique habuisse, ex HOMERO, HERODOTO, PLV-
TARCHO, PAVSANIA, VIRGILIO, aliisque notum est. Im-
mo nulla gens, nullus imperator, nullus pene priuatus olim fuit,
qui sibi peculiare symbolum non affectauerit. Symbola PETHA-
GORAE non ignota sunt, quibus explicandis tot incubuere scripto-
res celeberrimi. Sacram scripturam locutionibus metaphoricis
repletam esse, neminem Christi nomine ornatum fugit. Id quod
laboribus suis allegoricis reapse demonstrarunt viri doctissimi, ve-
luti FLACIVS ILLYRICVS, FESSELIVS, BINCHIVS, BAV-
MANNVS, BOTSACCVS, KÖNIGIVS, aliique. Inter quos
praecipue numerandus WILHELMVS ERNESTVS EWALDVS,
qui *emblemata sacra miscellanea in duos libros digesta* in publicum
emisit, in quibus praeter XXIV emblemata selecta, plurima vete-
ris ac noui testamenti loca ex antiquitatibus sacris et profanis va-
rio doctrinae, linguarum et numismatum adparatu illustrantur at-
que explicantur. Recte ac vere itaque MAIMONIDES scripsisse
videtur: *Clavis intelligentiae vniuersorum, quae Prophetae dixe-*
runt, est intelligere parabolas, metaphoras atque aenigmata. Si
rationes quaeris, cur Deus sapientissimus varia fidei mysteria va-
riasque suas perfectiones sub emblematum cortice depicta latere
voluerit, laudatus EWALDVS in praefamine libri citati sequentes
addert: „*Primo* genius ac consuetudo populi hebraei aliarumque
B „in

Vt vero pateat, quid per aquam hoc loco intelligatur, statim in fequentibus adiicitur: *perfundam Spiritu meo tuam stirpem, meaque beneficentia tuam progeniem.* Spiritus sanctus eiusque dona falutifera intelliguntur, quando cap. LV, 1 omnes fitientes inuitantur, vt *veniant ad aquam.* Quibus Christi verba respondent, quando Ioh. VII, 37 ad se nosmet vocat: *si quis sitit, veniat ad me.* Namque v. 39 haecce de aqua, cuius flumina ex eius

„in oriente habitantium gentium inualuerat, vt maxima mysteria
 „et quidem sacra emblematis inuoluerent. *Secundo* placuit
 „Deo sub V. T. aduentum Mediatoris, opusque, quod ille erat
 „exsecuturus, expiatorium, totumque cultum N. T. spirituales,
 „variis figuris ac vmbris delineare, atque ita σοφίαν ponere ἐν
 „μυστηρίω. I Cor. II, 7. Quare totus cultus Leuiticus vocatur πα-
 „ραβολή, immo σκιά τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Hebr. XI. Chri-
 „stus ipse et Apostoli in scriptis N. T. phrasibus vtuntur emble-
 „maticis, et praecipue iis, quae ad vmbras V. T. respiciunt, prae-
 „cipue quando ad Iudaeos, qui eiusmodi locutionibus ab ineunte
 „aetate adfueti erant, loquerentur. Paulus quoque, gentium do-
 „ctor, in scriptis suis varias adhibet phrasas, quae vel a ludis et
 „exercitiis gymnics vel aliis ritibus Graecorum atque Romano-
 „rum desuntae sunt. *Tertio* mira Dei sapientia ac φιλανθρω-
 „πία ex eiusmodi locutionibus symbolicis elucet. Acuiunt enim
 „hominis intellectum et vltioris ac seriae meditationis pabulum
 „exhibent; immo suauitate sua animum hominis, natura sua con-
 „cupiscentiis adstrictum, ad spirituales meditationes alliciunt.
 „Docet enim quotidiana experientia, quod imagines, a rebus sen-
 „sui patentibus desumtae, magis afficiant mortalium mentes, quam
 „voces propriae et simplices; et quoniam mens nostra adfueti
 „est corpori, res sub figuris corporeis propositae maxime illam
 „18. „acuunt atque afficiunt. Facilia intellectu praeterea, hac emble-
 „matum cognitione, scripta Prophetarum, alias obscura, nobis
 „redduntur, ipsorumque ὕψος ac maiestas intenditur. Cete-
 „rum, qua ratione emblemata ac symbola sacrae scripturae iusto
 „modo diiudicanda atque explicanda sint, egregie docuit b. D. RAM-
 „BACHIVS in tract. de sensus mystici criteriis.

eius ventre fluent, qui Christo fidem habet, v. 38, additur explicatio: *Id dicebat Iefus de Spiritu, quem accepturi erant, qui in eum crederent.* Spiritus autem aqua dicitur; quia nos a sordibus peccati abluit, I Cor. VI, 11; nos in delictis mortuos vitae fpiritualis participes reddit, quamobrem aqua nominatur viua; Ioh. VII, 38; recreat quoque fitibundos in anguftiis et tentationibus; ab aeterna nos liberat fiti, rerum vero temporalium fitim extinguit, fitim denique vitae aeternae in nobis excitat. Ioh. IV, 14. Nomen *olei* et *unctionis* sanctum Spiritum obtinere; ex Pf. XLV, 8 liquet, vbi vir *θεόπνευτος* Christum fequenti modo adloquitur: *Deus tuus oleo te laetifico magis inunxit, quam tuos socios;* et ex I Ioh. II, 20, vbi fide in Christum praediti a Sancto dicuntur *uncti*. Gratiae enim fuae liquore Spiritus sanctus nos perfundit, vires debilitatas roborat, triftitiae deditos exhilarat, in vitae vigorem, qui feflo funt animo, refituit ac fouet, nec non Deo nos, vt odorem fuauem, reddit gratos atque acceptos in Christo, filio Dei dilectiffimo. Adpellatur quoque *ignis*. *Spiritu ardoris Deus fordes vult abluere.* Ief. IV, 3. *Sancto Spiritu et igne nos Christus baptizat.* Matth. III, 11. In Apoftolis sancto repletis Spiritu confpiciebantur *diuiduae quaedam quasi ignis linguae*. Illius enim gratia efficaci efficitur, vt concupifcentiae noftrae vitia affidue excoquantur et exurantur, cordaque noftra amore Dei et ftudio pietatis incendantur. Exferit enim in nobis habitans vim fuam igneam penetrando, illuminando, accendendo, purgando, feperando et obiectum accenfum fuo igne in fuam indolem transformando. Describitur quoque *quasi manus Dei et digitus*. Siquidem *diuino digito Christus daemonia eiecit.* Luc. XI, 20. Digitum autem diuinum Spiritum sanctum denotare, ex Matth. XII, 28 conftat, vbi Christus dicit, *fe per Spiritum Dei daemonia eiicere*. Deus nimirum per Spiritum fuam exercet potentiam, Spiritus adflatu diuinam nobis vitam ita inftirat, vt non amplius agamur a nobis ipfi, fed eius actione et motu regamur, vt, fi qua funt in

nobis bona, fructus sint gratiae ipsius; nostrae vero sine eo dotes mentis sint tenebrae et ad vere bona inutiles. Silentio haud profus praetereundam iudico miram ac illustrem noui testamenti visionem, quam ad ripas Iordanis tempore baptismi Saluatoris mundi obseruamus. Quum enim Christus ex aqua adscendisset, aperiebantur caeli, et Iohannes vidit *Spiritum Dei* descendentem *instar columbae*, et venientem super ipsum. Matth. III, 16 seqq. Columba hic sistitur tanquam signum et symbolum externum Spiritus sancti et largissimorum eiusdem donorum, designatque Spiritum gratiae, libertatis, precum, mansuetudinis, castitatis, sanctitatis, puritatis, et adoptionis, quemadmodum oeconomiae nouae ratio postulat, utpote quae est gratiae, non seruitutis.

§. VIII.

Scopus emblematum.

Longe plura Spiritus sancti emblemata in sacro reperiuntur codice, quae, ut breuius multa dicam, duplicem potissimum prae se habent scopum: I. ut doceant, nos extra Christum positos omnique vera priuatos salute, nostris viribus, quae in rebus spiritualibus nullae sunt, ad possessionem et fruitionem bonorum caelestium minime peruenire posse, sed efficacia et auxilio omnipotentis Spiritus sancti nos indigere, qua Christus meritumque ipsius nobis adplicetur, nosque ad Christi trahamur communionem; II. ut ex iis perspiciamus, absque sancti Spiritus gratia inhabitante nullam apud nos in fide ac charitate reperiri perseverantiam, nullam nobis esse de statu nostro gratiae firmam fundatamque certitudinem, nullamque in nobis permanere alacritatem et facultatem in exequendis a Deo praescriptis officiis. Spiritus sanctus ergo is est, qui *pro sua beneuolentia in nobis efficit, ut velimus et efficiamus*. Phil. II, 13. Sed instituti ratio non permittit, in limine disputationis longius persistere. Rem ipsam potius adgredior; quum in animum induxerim, vnicum tantummodo Symbolum de Spiritu sancto vberius explicare deque eo solide exponere, quae

quae ad veram eius intelligentiam, veramque spectant aedificationem. Symbolum vero istud in animo gero, quod a sigillo sumitur, et vnde *Christus obfignatus* et *credentes in Christum obfignati* appellantur.

§. IX.

Vt vero iusto procedamus ordine, primum de sigillo ipso Dicendorum ordo. nonnulla monenda veniunt; deinde considerandum est, quomodo *Christus obfignatus* dicatur; porro pluribus demonstrandum est, quid sibi velit *obfignatio passiva*, quam Christo addicti in se sentiunt; et denique rationes sunt adducendae, quare credentes *obfignantes* nominentur, quidque per *obfignationem activam* intelligatur.

§. X.

Nolo nunc e longinquo et ex variis scriptoribus profanis repetere, quae ad originem usumque sigillorum apud veteres Sigillorum origo atque usus. spectant; quum ab eruditissimis viris hac de re iamiam satis expositum sit, nec ea inuestigatio multum utilitatis doctrinae pertractandae adferre possit. *) Sufficit mihi, breuibus tantummodo attingere, quae in sacra scriptura de sigillis commemorantur. Ex ea etenim clare perspiciamus, sequentia extra dubium esse posita momenta.

B 3

§. XI.

*) Quid per sigillum intelligatur, NAGELIUS in *disp. sub praesidio Fridericianae olim Directoris*, b. IVSTI HENNINGII BOEHMERI habita prolixè exposuit. De obfignatione iudiciali illustrè iam Acad. Frid. Director CAROLVS GOTTLIEB KNORRIVS solide egit in peculiari dissertatione. Quenam sigilla apud Hebraeos, Aegyptios, Persas, Cyrenenses, Graecos, Romanos, Byzantinos, Francos, et Germanos olim in usu fuerint, HEINECCIUS docuit in *Syntag. hist. de sigillis*. Conf. etiam de variis nominis sigilli notionibus MATTHIAE FLACII *Clavis scripturae sacrae* p. m. 1164.

§. XI.

Sigillorum
antiquitas.

I. *Sigilla apud vetustissimos populos in usu fuerunt.* Prima eorum fit mentio Gen. XXXVIII, 18. 25. *Thamar* enim a *Iuda* arrabonem postulat, donec haedum promissum miserit: et ad quaestionem *Iudae*, quemnam dem arrabonem? *Thamar* respondet; *annulum tuum*, et vittam, et quem manu geris, baculum. Quumque postea *Thamar* stuprata ex mandato *Iudae* duceretur, vt igni cremaretur, *annulum* focero suo cum vittis et baculo misit, iussitque, vt recognoscat, cuius illa sint. Annum hic denotare instrumentum, quo aliquid obfignatur, seu annulum signatorium, et ex verbis \square הח et חתום, quae in fonte leguntur, *) deque sigillo vsurpantur, liquet; et ex more veterum cognoscitur, annulum signatorium, quo sigillum imprimere solebant, in digito manus gerentium. Sic Ester. III, 12 litterae regis annulo obfignatae dicuntur. Conf. cap. VIII, 8. Inter *Aegyptios* tempore *Iosephi* sigilla cognita fuisse, ex eo satis luculenter adparet, quod Gen. XLI, 42 rex *Pbarao* detractum de sua manu annulum *Iosephi* manui induisse dicatur. Reges vero annulis ad sigilla exprimenda inprimis vsos esse, ex dictis, iam supra citatis, non solum patet, sed et alia scripturae loca illud confirmant. E. g. *Iezabel* litteras *Achabi* regis nomine non solum scripsit, verum etiam eius annulo obfignauit. I Reg. XXI, 8. Saxum adlatum et speluncae ostio admotum regis procerumque annulis obfignabatur, Dan. VI, 17, ne, quod de *Daniele* placitum erat, impediretur. In gente iudaica denique non tantum erant *signatores*: Nehem. X, 1: sed etiam *caelato-*

*) IOHANNES CLERICVS in *Commentario ad h. l.* momenta duo nostrae inseruentia sententiae adfert. Primum enim ostendit, \square הח significare sigillum; δακτύλιον vero, seu annulum vertere LXX et Vulg. Intt. quia in annulis sigilla esse solebant. Deinde ex HERODOTO obseruat, sic instructos processisse Babylonios: σφραγίδα δ' ἑκάστος ἔχει, καὶ σκήπτρον: *singuli sigillum et sceptrum habent.*

latores figillares, Exod. XXVIII, 11, *) gemmas caelantes, vt fit in figillis, v. 21, inque lamina ex auro puro facta inculpentes, *Iehouae Sacrum*. v. 36. Conf. c. XXXIX, 14.

§. XII.

II. *Sigilla pro re valde grata pretiosaque sunt posita et ad-
huc ponuntur*; quia iis in rebus maximi momenti confirmandis
vtimur, eaque in annulo, quem in digito circumferimus, orna-
menti gratia habemus. *Sigilla sunt grata ac pre-
tiosa.* Propheta *Ezechiel*, ex mandato diuino
beneficia in regem Tyri collata recensens, deque eo threnodi-
am canens, ob benignitatis ac beneficentiae Dei abusum, in-
ter alia eum vocat חותם הים *obfignantem summam seu demen-
sum* cap. XXVIII, 12. Variantes quidem horum verborum in-
ueniuntur explicationes: sed, aut indicant, regem Tyri tantam
molem opum, sapientiae, gloriae et omnis felicitatis acquisi-
uiffe, vt nihil accedere posse videatur; aut denotant, regem
tum exportandarum mercium, tum persolueudorum sibi vecti-
galium obfignasse summam; aut signatorem significant mensu-
rae, allusione facta ad morem emporii, in quo summae potesta-
tis est, mensuras vt et monetas signare; aut ex aliorum senten-
tia חותם per kamets legendum et per annulum signatorium
explicandum, qui iustae figurae siue optime est figuratus: ta-
men in eo omnes conueniunt, maxima hic praedicari beneficia
Dei omnipotentis, quibus ita regem Tyri cumulauit, vt ad
dignitatem et regiam magnificentiam ipsius nihil amplius addi
potuerit. Sigillum etenim quasi perfectum, quin verum exem-
plar

*) חותם אבן opificem lapidis vno verbo scalptorem dicere possu-
mus. Ex hoc etiam loco colligitur, ab antiquissimis temporibus
vsum increbuisse gemmarum scalptarum, quae sigilli loco essent.
De gemmarum scalptoribus varia habet *PLINIVS Hist. Nat.*
lib. XXVII c. I: nihil tamen, quod ad hanc antiquitatem adsurgat
biblicam. Conf. *IOH. CLERICVS ad h. l.*

plar feliciffimi fuit principis. *) Si autem et hic locus aliquid obfcuri inuoluat, clarius verbum Domini H. gg. II, 24 indicabit; quanto in pretio habita olim fuit figilla. Promittit enim Iehoua, Deus exercituum, *Zorobabeli, fe eum adfciturum et pro annulo signatorio habiturum, quoniam ipfum delegerit.* Vt alias taceam rationes, ob quas *Zorobabel*, tanquam figillum, a Deo electus dicatur, duarum tantum pro fcopo meo impraeftentiarum facio mentionem: quarum altera eft, quod Deus *Zorobabelem*, feruum fuum obfequentiffimum, valde amauerit fauoreque plane fingulari eum amplexus fit, quoniam iuffa ipfius fideliter executus erat et cultum eius ferio promouerat, aedificando templum Domini; altera, quod Deus obfequium *Zorobabelis* ita voluerit remunerari, vt, ex multorum interpretum iudicio, Chriftum ex progenie ipfius nafciturum pollicitus fit: id quod in fummo honore fibi patres prifci collocauerunt, atque hac fola fpe feipfos feliciffimos cenfuerunt. Hac itaque ratione *Zorobabel* ficut figillum in filio fuo, fcilicet Chrifto, poneretur, quod homines in manu atque prae oculis ferre magnique facere folent. Quae promiffio diuina maximum omnino *Zorobabeli* adferret honorem, quod Deus pollicitus eft, fe illum illustraturum in Chrifto Domino, ex eo nafcituro. **) Quod iam de *Zorobabele* retuli, maiorem accipit lu em claritatemque, quando confideramus minas Dei iuffiffimas, quas Propheta *Ieremias* cap. XXII, 24 ex mandato diuino aduerfus *Choniam* fequenti modo pronunciauit. *Ita viuam, inquit Iehoua, etiamsi effet Chonias, Ioachimi, Iudaeae regis, filius, mibi annulus in manu dextra, inde te auellam.* Annulo signatorio *Chonias* comparatur, quoniam ex beneuolentia Dei in regio conftitutus erat

*) Vid. IO. FRID. STARCKII *Comment. in Prophetam Ezechielem ad h. l.*

**) Conf. b. D. IO. HEINR. MICHAELIS *Biblia Hebr. eiusdemque obferuat. in h. l. nec non IO. MARCKII Comment. in Propb. minor.*

erat fastigio, magna valebat auctoritate, et custodia ceterisque fruebatur beneficiis diuinis; quibus praecipue adnumerandum est, quod Christus, Saluator mundi, ex progenie eius ortum suum traxerit: nihilo minus autem Deus iustissimus eum abiecit, et ob facinora grauissima in manus Nebucadnezaris, Babyloniae regis, eum tradidit. Ex sua ipsius culpa itaque dignitate sua regia omnibusque aliis priuilegiis, quae maxima erant, priuatus, idem iudicium turpitudinis expertus est, quod patri v. 18. 19 adnunciabatur. *Sic enim Ieboua Ioachimo, Iosiae filio, Iudaeae regi, minabatur. Non plangetur, heu, frater! heu, soror! non plangetur, heu, domine! heu, maiestas! Asini sepultura sepelietur, raptatus et proiectus extra portas Hierosolymae.* Eiusdem dedecoris Choniam factum esse participem, licet antea, tanquam sigillum Dei, in summo esset honoris fastigio, verba docent v. 28; vbi de eo sequentia leguntur: *Contentane et cassa statua est homo iste Chonias? aut vas, quod displiceat? ut transferatur et ipse et eius progenies, et in ignotam sibi terram proiciantur;* et denique v. 30 dicit Ieboua: *scribatur homo iste orbis, vir infelicis aevi; quippe cuius ex stirpe nemo sit eam felicitatem consecuturus, ut in Dauidis solio sedeat, aut deinceps imperet Iudaeae.* Hi sunt tristissimi peccatorum effectus. Quemadmodum enim pietas ad omnia utilis, promissiones habens et praesentis et futurae vitae: I Tim. IV, 8: ita vitia praua ad omnia nocent, eaque poenae sequuntur et in hoc et in futuro seculo exitiales. *) Haud leuiter autem rem praesentem illu-

*) Duae hic apud interpretes exsurgunt quaestiones, quae ut tangantur, dignae merito videntur.

I. *Quomodo haec comminatio conueniat cum promissione diuina, quam Ps. LXXXIX, 36. 37. 38 inuenimus?* Leguntur autem sequentia ibi verba: *Semel per sanctitatem meam iuro, Dauidi non mentiturus, eius semen aeternum fore, eiusque solium ut solem apud me, utque lunam duraturum semper, ut sit testis fidus in aetere.*

illustrat effatum et adlocutio sponsae ad Sponsum suum, Iesum Christum; Cant. VIII, 6; quum sibimet ipsa expetit: *Admoue, seu pone me tanquam sigillum tuo pectori, tanquam sigillum tuo brachio.* Per sigillum hic denotatur aut instrumentum signandi, quod super cor vt monile ponebatur, et in manu vt res magni pretii circumferebatur; aut imago per sigillum expressa, quemadmodum gentes nonnullae eorum, quos diligebant, notas et signa quaedam super cor et super brachia inusserunt vel insculpserunt. Idem autem sensus manet ac perinde est, quamnam quis explanationem eligere velit. Memoriae etenim, prouidentiae, ac tutelae Sponsi sponsa se commendat, vt instar sigilli, quod magni pretii esse solet, eam sibi habeat coniunctissimam, nec vquam ipsius memoriam e pectore suo excidere sinat. In animo, manibus ac coram oculis semper omnique potius tempore eam gerat, tamquam ab ipso amatam; quam gratia ac virtute sua nunquam destituat; cuius nunquam obliuiscatur, quamque in statu gratiae stabiliat, cuique in dies suum fauorem exoptatissimum dulcissimumque per Spiritus sancti testimonium ac per gustum donorum caelestium suauissimum confirmet, eiusque eam certiore red-

aethere. Sed respondetur: Gratia Dei ob horrenda peccata progeniei dauidicae admodum vitiosae ad tempus abscondita et quasi interrupta fuit; minime vero plane extincta et abrogata: successu enim temporis rursus emerfit et se manifestauit et in Zorobabele, qui rursus sigillum Domini gratum et acceptum nominatus est, Hagg. II, 24, et praecipue in Christo, qui extitit furculus e radice seu trunco succiso Isai, et ab eius radicibus pullulauit stolo seu virgultum. Ies. XI, 2.

II. *Quomodo Chonias orbis dicatur, quum liberos eum habuisse constet?* v. 28. I Par. III, 17. 18. Ad hanc vero obiectionem diluendam spectat, quod *Chonias* orbis dicatur, quia sceptri haeridem non habuit, filiosque non tam vitae suauis atque amoenae, quam ferro et exilio genuisse visus est. Conf. MATTHAEI POLI *Synops. Critic. ad h. l.*, vbi plures inueniuntur rationes, ob quas *Chonias* orbis seu sterilis nominetur.

reddat. *) Ex dictis itaque iam iam adductis manifeste constat ac liquet haud obscure, sigilla vt res gratas atque acceptas in sacris proponi litteris. Quibus adhuc vnicum addere placet effatum, a Siracide cap. XVII, 18 hisce verbis prolatum: Ἐλεημοσύνη ἀνδρὸς ὡς σφραγὶς μετ' αὐτῶν, καὶ χάρις ἀνδράπε ὡς κόρη συντηρήσει. *Apud Deum hominis beneficentia tamquam sigillum est, conseruabitque hominis benigne factum tamquam pupillam.* Quemadmodum enim sigilla magna cum cura ob magnum pretium, quod ipsis tribuimus, custodiuntur, et annuli signatorii, quos in manu gerimus, coram oculis nostris vndique versantur: ita Deo benignissimo opera nostra misericordiae, quae ex vera in Christum fide proueniunt, fructusque sunt Spiritus sancti, mirum in modum placent, in iisque valde delectatur, eorum minime obliuiscitur; multis potius bonis caelestibus ac spiritalibus beneficia in alios collata remuneratur.

§. XIII.

III. Conuenit fere cum hac nostra obseruatione ea, quam nunc tertio loco proponimus: scilicet, *sigilla signa sunt gratiae* Sigilla signa sunt gratias regiae.

C 2

tiae

*) Interpretes nonnulli veteres hoc dictum non adlocutionem sponsae ad sponsum, sed potius sponsi ad sponsam in se continere putant: inter quos GREGORIVS, cuius commentatio in h. l. ita sonat: *In corde sunt cogitationes et in brachio operationes. Super cor ergo et super brachium sponsae dilectus vt signaculum ponitur, quia in sancta anima, quantum ab ea diligatur, et voluntate et actione designatur. Signum quippe sancta mens interior et exterior Christum portat, quia dum in eius meditationibus assidue laborat, in exteriori actione eum imitari non cessat, quo eius dilecta esse dubitari non debeat.* Eandem fouit olim sententiam IOHANNES GERHARDVS, quam in eius *Postill. Salom. pag. 283* inuenimus. Ita enim sensum textus, quem l. c. fusius explicauit, in compendio quasi exhibet: *o sponsa dilecta, semper in animo me geras, vt me ames; in brachio, vt me ornes.* Sed lingua hebraica eam non admittit explicationem: quia et verbum et geminum suffixum in genere masculino expressa sunt. Vid. IO. HEINR. MICHAELIS *uberiores adnotat. ad h. l.*

tiae regiae, vsusque eorum praerogatiuam quendam prae aliis indicat. Pharaon, Rex Aegypti, quum Iosepho totius Aegypti curam traderet, vt regiae domus gubernationem haberet, omnisque ipsi populus ad nutum obediret, detractum de sua manu anulum signatorium Iosephi manus induit; eumque byssina veste ornatum, collo aureo torque insignito, in currum dignitate secundum imposuit, vt ante eum proclamaretur: genua flectite. Quin immo, potestatem ei in omnem Aegyptum permittit. Quam voluntatem suam regiam iuramento deinde confirmauit religioso, dum addidit, Iosephum adloquendo: Viuam, vt nemo in tota Aegypto digitum contra tuam voluntatem proferat. Gen. XLI, 40-44. Idem beneuolentiae regiae signum Abasuerus, qui ab India ad Aethiopiam vsque centum viginti septem prouincias imperio tenuit, in Hamanem, Iudaeorum hostem acerbissimum, declarauit. Quum enim Haman regi proponeret, esse quemdam inter caeteras nationes dispersum dissipatumque per omnes imperii eius fines populum, qui leges ab omnium gentium legibus ac statutis alienas haberet, neque regis pareret legibus, quemque tolerari ipsi non expediret; quumque adderet, si regi placeret, scripto esse promulgandum publico, vt interirent; promitteretque, se decem argenti talentorum millia procuratoribus in manus appensurum, quae in fiscum referrentur: tunc rex hisce aulitis perspectisque pollicitationibus anulum sibi de manu detraxit et Hamani tradidit, ad beneuolentiam suam regiam erga eum palam significandam, potestatemque ei tradendam Iudaeos occidendi exque regione sua plane extirpandi. Esther. III, 8-10. *) Inter signa

*) Anulum nonnumquam non priuatam modo dignitatem, sed et summum imperium significare apud Orientales, CLERICVS monet in Comment. Philolog. ad Gen. XLI, refertque, Chalifam anulum gessisse imperii insigne, qui ad successorem vna cum potestate transit. Sententiam suam probat ex ELMACINI Libr. II. Cap.

figna honoris, eminentiae et fastus, atque inter ornamenta figilla esse non solum ex Ies. III, 21 percipimus, vbi inter ornamentorum decus mulierum Sionis, quod Deo iustissimo, ex animo superbo quia emanauit et cum philautia praua coniunctum fuit, vehementer displicuit, quodque auferre minatus est, *annuli* referuntur: sed etiam ex epistola Iacobi cap. II, 2. 3 satis aperte cognoscimus. Scribit enim Apostolus, Christo addictos discrimen apud se fecisse et male iudicantes fuisse iudices, dum, si quis, *aureos gestans annulos*, in veste splendida, in eorum conuentum ingressus sit, eodemque intrauerit etiam pauper in obsoleta veste, in eum, qui vestem gestauerit splendidam, intuiti sint eique dixerint: tu sede hic pulchre; pauperi autem dixerint: tu istic sta, aut hic sub meo subfello sede. Non habet personarum Deus rationem, qui eum metuit, et iustitiam exercet, is ei acceptus est: Act. X, 34. 35: ita nec in iis, qui ipsi dediti sunt, comprobatur *προσωποληψίαν*; omnes enim, qui Christum induere, idem sunt in Christo Iesu. Gal. III, 27. 28. *)

C 3

§. XIV.

Cap. VII; vbi sequentia leguntur: *Taberus mittit occisi Chalifae Alamini caput, annulum Chalifatus, paludamentum et sceptrum ad Almamonem, qui ei successit. Alexandrum morientem detractum annulum digito Perdiccae tradidisse, et ex eo postea summam imperii ad eum deferendam homines censuisse, auctor est CVRTIVS Libr. X. cap. V. Apud quem, consentiente IVSTINO, relatum quoque legimus, Alexandrum, Dario victo, ad Asiaticos scribentem, annulo, quem Dario abstulerat, litteras signauisse, significantem, se iam esse Asiae regem. Traditionem annuli signum simul esse summam amicitiae cum eo, et fiduciae in eo, cui traditur, ex TVLLII ad Q. fratrem litteris videmus, in quibus sequentia legimus: *Sit annulus tuus, non ut vas aliquod, sed tamquam ipse tu; non minister alienae voluntatis, sed testis tuae.**

*) Canonem Iudaeorum HAMMONDVS ad h. l. adducit, sic se habentem: *Si diues et pauper causam agunt coram consistorio ipforum, aut uterque sedeat, aut uterque stet; ne qua sit discriminis*

Sigilla res
occludendas
celant.

§. XIV. *Sigillorum quoque usus in eo consistit, ut res occluden-
dae iis obfignentur adeoque celentur.* Iussus est a Iehoua Iesaias,
propheta; ut premat vel abscondat oraculum et obfignet disci-
plinam seu doctrinam, apud discipulos Domini, hac praemissa
ratione, quod multis Iudaeis, ex eorum culpa, in *ὄνειδέει* nem-
pe carnali persistentibus, Christus lapis offenciculi, et saxum
offensionis, laqueus et tendicula fuerit, in quem impingebant,
et cadebant, et frangebantur, et irretiebantur, et capiebantur.
cap. VIII, 14. 15. 16. Doctrina legis et praecipue euangelii ob-
fignanda mandabatur, quia intelligi non poterat, nisi ab iis, qui
diuinitus edocti erant. Velamen enim quasi erat super cor eo-
rum, qui gratiae Spiritus sancti illuminanti morose resistebant:
quare tecta et celata ipsis Domini manebant vaticinia, perinde
ac verba *obfignati libri*, qui, si litterarum perito tradatur, isque
iubeatur, eum legere, neget se posse, quippe *obfignatum*.
Cap. XXIX, II. Non ideo a nobis percipitur doctrina caele-
stis, quod ingenio et eruditione valeamus; sed abscondita at-
que occlusa manet: quoniam sacrae litterae minime salutariter
intelliguntur, nisi per Spiritum, per quem scriptae sunt ac inspi-
ratae. Eadem est ratio, ob quam saepius oracula diuina claudi
seu obfignari iubentur et in nouo et in veteri Testamento.
Dan. VIII, 26. XII, 4. 9. Apoc. V, I. X, 4. XXII, 10. Non
qui-

*nis nota. Sunt, teste GROTIUS in h. l. in ecclesia et sui sedilium
ordines, sed ex virtutibus, non ex opibus.* TERTULLIANVS suo
tempore dixit: *praesident probati quique seniores, honorem istum non
pretio, sed testimonio adepti.* Recte ergo, ex sententia dicti GRO-
TII, Iacobus, *quam intellexisset, morem inualuisse dandi προεδριων
ex opibus, non ex virtutibus, huic malo multa post se mala tracturo
occurrit.* Etiam in republica egregium illud Sallustii, *sive alte-
rius, qui C. Caesari dat consilium: ergo in primis auctoritatem
pecuniae demito: neque de capite, neque de honore ex copiis quis-
quam magis aut minus iudicauerit: neque praetor, neque consul
ex opulentia, verum ex dignitate creetur.*

quidem Deus omni modo abscondi vult, quod viris Θεοπνεύστοις in populi totius vtilitatem patefecit: sed vaticinia occultari dicuntur, *primum*, quia nec a profanis hominibus percipiuntur, nec fructus salutaris illis ex iis oriri potest; *deinde*, quia eorum argumenta ad longinqua saepius tempora spectant, ad quae, tamquam obfignata, ideo conseruantur; *denique*, quia multi propter euentus dilationem de iis dubitant; vera autem fide in Deum veracissimum praediti ea custodiunt, vt thesaurum pretiosissimum continent, ac studiose conseruant, olim ipsis vsui maximo et solatio exoptatissimo certissime futurum. Litteras ad alios exaratas eam ob causam obfignari, ne ab illis legantur, ad quos non sunt scriptae, omnibus cognitum est et perspectum. Quum *Ieremias* tempore belli, Hierosolyma iam iam obsessa, ex nutu diuino ab *Hanameele* fundum Anathothensem emeret, appenderetque ei argentum, septem scilicet ficos et decem argenteos; hocce negotium in scheda scripsit in eaque *obfignauit*, ichedamque postea Barucho tradidit, mandauitque, vt *schedam obfignatam* in vas fictile reponeret, quo duret diu quasi in occulto.*) Addit autem ex Dei inspiratione vaticinium diuino auxilio certissime implendum, Israelitis licet occultatum et quasi obfignatum, post captiuitatem babyloniam scilicet aliquando euntium iri rursus domos, et fundos, et vineas in hac terra, ex qua iam captiui abducebantur. Cap. XXXII, 9. 10.

Nam-

*) *GATAKERVS in Synops. POLI Critic.* illustrat hunc ex antiquitate locum sequenti modo. „Illo, inquit, tempore in omnibus contractibus non adhibebantur tabelliones, sed emtor duo instrumenta eodem fere exemplo scribebat: alterum signabat sigillo suo; alterum patens ostendebat testibus, vt in eo scriberent nomina sua, et scirent, de quo inter quos conuenisset. Nomina scribebantur in auersa parte vtriusque instrumenti, ne opus esset alterum resignare. Dixi, *eodem fere exemplo*; nam quaedam erant in signato instrumento, quae nolebant testibus nota esse, nimirum conditiones et tempus redemptionis, vt cauerent insidias הגואלים.

Namque ita claris verbis Iehoua euentum obfignati atque absconditi in oculis populi Israelitici vaticinii indicat v. 42. 43: *Quemadmodum inuexi isti populo istud tam ingens malum; ita inueham eis omne bonum, quod eis promitto; emeturque ager in ista terra, quam vos dicitis hominibus pecudibusque derelictam, venire in Chaldaeorum potestatem. Ementur agri argento, scribenturque et obfignabuntur schedae, et testes adhibebuntur in Beniamitide finitimisque Hierosolymae et in oppidis Iudaeis, in montanis, in campestribus ac meridianis, quum reuocauero eos captiuos, inquit Iehoua.* Sic Deus iustissimus punit, qui praecepta eius transgrediuntur, vitiisque sese tradunt; miseretur autem eorum, qui ipsum verentur gratiaeque Spiritus sancti sese permittunt operanti, vt in eorum animos det metum Domini, ne ab eo amplius discedant. v. 40. Notatu autem inprimis hoc loco digna videtur promissio euangelica, quae Dan. IX, 24 occurrit; vbi inter maxima Dei beneficia, per Christum generi humano conferenda, *peccatorum obfignatio* numeratur. Iobus quidem iam suo tempore his verbis Deum iustissimum adloquitur: *obfignata est quasi in sacco iniquitas mea*; Cap. XIV, 17; sed multum differt ibi sensus a locutionibus, in loco, ex Propheta Daniele adducto, obuiis. Iobus enim, tanquam desperabundus fere, conqueritur ex adfectu tristissimo ob conscientiae morsus anxios corporisque dolores vehementissimos, quos sentiebat, Deum sanctissimum ita peccata ab ipso commissa quasi obseruare ac cura sollicita custodire, ne vnum excidat, imo proferre, tanquam e thesauro, eorum poenas; quemadmodum pecuniam seu rem magni pretii in vnum fasciculum colligere, colligatamque crumenam sedulo asseruare, saepe etiam sigillo munire solemus. Conuenit haec querela iudicis summi effato Deutr. XXXII, 34. Postquam enim de Israelitarum hostibus iudicium sequens tulerat; de vitibus Sodomitarum illorum vites sunt, deque Gomorranis agris, quibus vuae felleae, quibus acerbi sunt racemi, quorum vinum virus est

est draconum, dirumque fel aspidum: addit Deus omniscius, iustissima accensus ob iniquitates hominum nequissimas ira: *Hoc est sane apud me conditum, meis in capsis obfignatum; *)* ne scilicet peccatorum quid pereat, aut in obliuionem eat, aut impunitum fit. Non propterea, quod ultionem differam, tempusque ultionis ignotum sit, atque ultio ut res abscondita atque obfignata praeuideri nequeat; non propterea, inquam, scelestorum gentium, praeuarcationumque inimicorum meorum meique populi oblitus sum, debito potius tempore vindictam sumam acerbissimam, licet peccatores securi sint, nec, quid apud me super eos definitum sit, intelligant. At longe aliter res se habet in oraculo, *Danieli* ab angelo, Domini nuntio, edito a nobisque supra adnotato: quod sane gratiosissimum plenumque est benignitatis ac misericordiae diuinae, in Christo et propter meritum ipsius nobis miseris declaratae, atque

auxi-

*) Seu, ut magis emphatice per quaestionem in fonte hebraeo exprimitur: *Nonne conditum hoc est apud me? signatumque in thesauris meis?* Lectu digna videntur, quae IOANNES CLERICVS ad hunc locum satis erudite sequenti modo scripsit: *Quaecunque sunt ab Hebraeorum hostibus, Chaldaeis aliisque, ea in tabulas relata adseruantur, ut suo tempore inspiciantur, et poenae de peccatoribus sumantur. Metaphora desumpta a Regibus, qui in tabulariis aliquando seruant accusationes in suos, donec aptiore tempore rem cognoscere possint.* Prouocat deinde CLERICVS ad testimonium EURIPIDIS, apud STOBÆVM *Eclog. Phys. Lib. I. cap. VII. p. 8;* ubi sequentia leguntur:

Δοκείτε πηδᾶν τ' ἀδικήματ' εἰς θεὸς
Πτεροῖσι, καὶ πετ' ἐν Διὸς δελτῆ πτυχαῖς
Γράψεν τιν' αὐτῶν Ζῆνα δ' εἰσορῶντά νεν
Θνητοῖς δικάζεν.

*Creditis delicta subsilire ad Deos
Alata, deinde et in Iouis membranis,
Aliquem eadem scribere, illisque inspectis, Ionem
Mortales iudicare.*

D

auxiliante et operante Spiritu sancto omnibus omni tempore vere resipiscentibus declarandae. *Obfignata* nempe *sunt peccata nostra*. Quid dulcius ac suavius homini, peccata sua lugenti, hac promissione euangelica, in toto mundo vnquam esse potest? Non ita etenim peccata obfignata dicuntur, ac si supplicium de peccatoribus in posterum adhuc funere vellet Deus: sed quemadmodum reliqua huius dicti verba ad promissiones euangelicas spectant; ita peccatorum obfignatio nihil aliud inuoluit, nisi gratuitam eorum remissionem, et ob Christi meritum plenariam a conspectu Dei remotionem, Rom. VIII, 1. Pl. LI, 11, nec non in profundo maris, vt eorum nulla porro fiat mentio, demersionem. Mich. VII, 19. In eadem significatione vox ista occurrit Iob. IX, 7: vbi Deus *stellas obfignare* dicitur. Quae obfignatio seu occultatio fit vel ob splendorem claritatemque solis, vel ob nubium obductionem, vel ob tempestates, quibus etiam nocte stellarum lumen obfuscatur. *)

§. XV.

Ad custodiendum quid figillis vti-
mur.

V. Praecipue autem figillis vti solemus, quando *res pretiosas, seu quidquid aliorum insidiis et rapinis expositum est, diligenter*

- *) De signandi more res ocludendas SALMASIVS hanc adfert sententiam: *Romanos annulo signasse omnia, quae domi clausa volebant vindicare a domesticorum et seruatorum rapinis, capsas, arcas, armaria, penum, cellas, amphoras, lagenas, et reliqua utensilia, quae aliquid furto et rapinae obnoxium continerent, siue res cibi esset, siue potus, siue quaecunque alia species.* CLEMENS ALEXANDRINVS Lib. III. Paedag. c. XI matrifamilias annulum attribuit, non tam ad ornatum, quam ad custodiam; vt consignet, vindicetque a fraude, vel furto, quod ad penum pertinet. Idem CICERO Lib. XVI epist. ad famil. XXVI de matre sua scribit; *quod lagenas etiam vacuas obfignarit, ne dicerentur inanes aliquae fuisse, quae furtim essent exsiccatae.* Conferenda hic sunt verba PLINII Hist. Nat. Lib. XXIII c. I. *Quae fuit, inquit, illa prischorum vita, qualis innocentia, in qua nihil signabatur? At nunc cibi quoque ac potus annulo vindicantur a rapina.*

genter ac maxima cura custodimus afferuamusque. Encomium notatu digniffimum est, quod sponfae sponfus tribuit Cant. IV, 12; quum eam nominat *hortum obseratum, fluctum conclusum, fontemque obfignatum*. Hisce etenim similitudinibus indicatur, sponfam sponso non solum vnice esse consecratam, et quod ad interiorem introitum atque vsum eius, tamquam horti florentiffimi, attinet, omnibus aliis, praeter sponsum, oclusam, nec non feram esse adhibitam, ad accessum extraneorum impediendum; ne fluctum donorum gratiae vberimorum corrumpant, nec abducant, nec eo abutantur, nec cum inepta quadam cauillatione eum contemplantur: verum etiam diligentiffime eam diuina gratia custoditam auctoritateque sponfi summa esse consignatam; vt inuiolabilis, secura atque intacta maneat. *) Sepulchrum *Christi* hostes ipsius eam ob causam *signauerunt*, praeter adhibitam custodiam, ne forte, vti Pilato persuadebant, eius discipuli eum surreptum irent, dicerentque populo, eum ex mortuis surrexisse. Matth. XXVII, 64. 66. Idem accidit *Danieli*. Quum enim ex inimicorum infidiis in leonum specum coniceretur, saxum adlatum et speluncae ostio admotum, ac regis procerumque annulis *obfignatum est*; ne, quod de Daniele placitum erat, impediretur. Dan. VI, 16, Conf. Bel. 10. 13. Pertinet huc quoque Votum *Siracidis* Cap. XXII, 33: Vtinam habeam praefectam ori meo custodiam, et labris *firmum sigillum*, ne his delinquam, et me mea lingua perdat.

§. XVI.

VI. Silentio plane, et absque mentione facta, istum sigillorum vsum primarium praetermittere non possumus, *qui ad confirmationem rei maximi momenti, firmamque ac stabilitam pertinet* Per sigilla fit voluntatis nostrae confirmatio.

D 2

volun-

*) Puteos, quos inuiolatos prisca volebant, clausos olim fuisse et quasi obfignatos, ex Gen. XXIX, 10 liquet. Apud Persas fontes fuisse, e quibus solus rex et filius natu maximus biberet, proposita capitali poena, si quis alius eos attigisset, *DANNAVERVS in Disp. Theol. XVI p. 428* ex monumentis historicis refert.

voluntatis nostrae declarationem, quae fit per sigilla expressa. Hodierno adhuc die et in iudicio publico et in actionibus priuatis mos obseruatur quotidianus, vt non modo voluntati nostrae per litteras manifestatae nomen adiiciamus scriptum, sed etiam, vt maiorem apud alios fidem scripturae faciamus, sigillum adponamus. Morem illum apud priscos in vsu iamiam fuisse, ex historia satis luculenter patet. Filii Israelis quum nouum firmumque cum Deo foedus percuterent ac renouarent, illud non tantum scripserunt; sed et per principes et leuitas obfignauerunt. Nehem. IX, 38. Κατεσφραγισθη, ita dicunt homines malitiosi, λογισάμενοι ἐν ὁρῶσι, sigillo quasi confirmatum est, vt aeuum nostrum vmbrae sit transitio, neque regressum habeat obitus noster, nec vllus vnquam reuertatur. Sap. II, 4. 5. Haec subest ratio, quare circumcisionis nota sigillum vocetur iustitiae fidei Rom IV, II. In praeputio Abrahamus iustitiam Messiae fide adeptus est: sed ad confirmandam fidei iustitiam ex mandato Dei circumcidebatur. Eandem ob causam Paulus I Cor. IX, 2 Corinthios vere conuersos muneris sui sigillum adpellat in Domino. Quemadmodum sigillum adpositum certum praebet veritatis testimonium: ita per conuersionem Corinthiorum absque omni dubio constabat, Paulum verum esse Iesu Christi Apostolum. Aderat enim diuina vocatio; aderat etiam ex fructuosa euangelii praedicatione diuina confirmatio.

§. XVII.

Sigillum
nota est pecu-
culii nostri.

VII. Non prorsus incognitum esse potest, mercatores empti a se bona sigillo suo obfignare; vt a ceteris, quae aliorum sunt, cum tempus est exportandi, sua discernant. Nec minus latet antiquitatis et historiae peritos, seruis potissimum emptitiis nec non castra militaria sequentibus notam quamdam aut in fronte aut alibi impressam fuisse, qua ab aliis distinguebantur et a dominis praefectisque suis cognoscebantur. Ad eam respicit sacer codex consuetudinem; quando credentes, vt pecu-

peculium Dei, seruos Christi et milites spirituales, signatos adpellat. Quemadmodum enim domus Rachabae funiculo coccineo notata erat, vt certum ea signum haberet, Israelitas parentes eius, fratres, sorores, quaeque habebant omnia, conseruatuos animasque eorum a morte defensuros esse, quum terram Chananaeam inuasuri, laqueum istum coccineum fenestrae domus, in qua Rachabae vniuersa paterna familia congregata erat, adligatum viderent; Ios. II, 13. 18; et sicuti superliminaria et vterque postis aedium *Israelitarum* in Aegypto fasciculo hyssopi, in sanguinem peluis immerso, infecta erant; vt Iehoua, quum caederet Aegyptios, ostia, quorum in superliminari- bus et postibus sanguinem conspiceret, praeteriret, neque finiret perditorem domos Israelitarum intrare et iis cladem inferre: Exod. XII, 22. 23: sic Christo vera fide addicti redemptoris sui sanguine conspersi, I Pet. I, 2, et Spiritu sancto obfignati et notati sunt; Eph. IV, 30; vt testimonium habeant certissimum, quo in- niti omni tempore, et quauis occasione certiores esse possunt, se esse populum Dei adquisitum, Deumque curam eorum agere specialissimam, ne pereant, nec ipsis aliquid accidat, quod damno ipsis aeterno esse queat. Quum supplicia prauis Iudaeis imminerent grauissima, sex homines *Propheta Ezechiel* cap. IX, 2 seqq. vidit, suum quisque exitiabile telum manu ferens; inter quos autem vir vnus fuit lino vestitus, in latere scriptorium habens atramentarium, ad quem sic Iehoua clamauit: peragra urbem Hierosolymam, et nota signato frontes hominum, qui ad tot, quae in ea fiunt, flagitia congemiscunt atque suspirant. Exitiabile autem telum manu ferentibus dixit: peragrate urbem post eum, et caedite sine vlla continentia: senes, iuue- nes, virgines, paruulos, mulieres funditus occidite; *sed quis- quis notam habebit, ad eum ne accedite.* *) En prouidentiam

D 3

Dei

*) Suauissima sunt AVGVSTINI verba in h. l. quae sic se habent:
„Signati sunt in fronte; in fronte interioris hominis, non exte-
rioris

Dei in suos paternam! Videt Summum Numen in medio im-
piorum latentes atque absconditos, ipsi vere adhaerentes, ip-
sumque ex toto animo colentes, non consentientes in prauo-
rum flagitia, ea potius improbantes et in Sodoma huius mundi
suspirantes. Hisce Deus parcit, quum reis iustas infligat poe-
nas. Non quidem ab omni molestia immunes sunt: sed eri-
pit suos iusto tempore pater caelestis ex omni malo; nec ipsis
solatium medias inter tribulationes deest Spiritus sancti. Sen-
tiunt quidem calamitates; sed iis minime submerguntur. Conf.
Apoc. II, 17. cap. III, 12. cap. XIV, 1.

§. XVIII.

Sigillum est
symbolum
Spiritus san-
cti.

VIII. *Sigillum denique Spiritus sancti symbolum esse*, de eo
sacra scriptura nos dubitare non sinit. Credentes enim *con-*
signati dicuntur *Spiritu sancto promissionis*, Eph. I, 13, sanctum
Dei Spiritum contristare prohibentur, *quo consignati sunt ad*
libe-

rioris. Est enim frons in facie, est frons in conscientia. De-
nique aliquando, quando frons interior pulsatur, exterior obru-
bescit, aut pudore obrubescit, aut timore pallescit. Est ergo
frons hominis interioris. Ibi signati sunt isti, ne vastentur: quia,
etsi peccata, quae fiebant in medio eorum, non corrigebant, ta-
men dolebant, et ipso se dolore separabant, et separati Deo ocu-
lis hominum mixti erant. Signantur occulte, non laeduntur
aperte. - - - Signum Christi in fronte intus portantes, securi
sunt inter malos, TERTULLIANVM, MALDONATVM, PRA-
DVM, CORNELIVM a LAPIDE et alios hoc σημεῖον, quo
Deus fideles ornauit, de signo crucis exponere, et interpretes
nonnullos putare signum illud fuisse litteram T, ad crucem
Christi significandam, nec non, hunc significatum Γ hebraicum
admittere, et reliqua huc pertinentia LEIGHIUS in critica sa-
cra, et PFEIFFERVS in dub. vex. prolixè ostenderunt. Conf.
STARCKII Comment. in h. l. COCCII Comm. in h. l. ANTONII
BYNAEI Christus crucifixus. cap. I. §. 23. p. m. 44.

liberationis diem. Cap. IV, 30. *) Spiritus promissionis Numen venerandum appellatur, non tantum, quia omnes promissiones diuinae eum habent auctorem ab eoque sanctis viris sunt dictatae atque inspiratae; sed etiam, quia et in veteri et in nouo testamento a Christo nobis promissus est; quin immo efficaciae ipsius supernaturali vnice debemus, quod promissionum diuinarum participes reddimur bonaque spiritualia ex Christo, salutis fonte, adipiscimur. Nam absque Spiritu sancto nullus Christum salutariter agnoscit, nec vllus vera fide eum apprehendit, nec ad gustum fauoris Dei, vt patris benignissimi, peruenit. *Contristari τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον*, ipse Spiritus sanctus, ab illis potest, qui eo sunt obfignati; quum non modo tristitia per otiosa verba, v. 29, acerbitem, odium, iram, clamofitatem, maledicentiam, aut quodcumque vitium, v. 31, iis adferatur, in quibus Spiritus sanctus habitat: sed et ipsum Numen adorandum contristari dicitur *ἀνθρώπων παθῶς*; si officia nobis praescripta, ad quae exequenda nos impellit, deserimus, tradimusque animum nostrum, templum illud sanctificatum ac purgatum, *ἐν ᾧ τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας μονὴν ἔχει*, Ioh. XIV, 16 seqq. vitiis prauis, adeoque materiam tristitiae illi praebemus eumque ex domo sua, quam inhabitat, quasi expellimus.

tum

*) Extra oleas vagari, qui verbum *σφραγίζεν* ita comparatum esse, contendunt, vt cultui Dianae, inter Ephesos celebratissimo, Paulus eo illudat, 10. CHRISTOPH. WOLFIUS *in curis philologic. ad Ephes. I, 13* pluribus docet. AMELIUS *Part. II. pag. 293* *sqq. der Erörterung*, et, qui sub illo nomine latet, PETR. ZORNIUS *in Bibliotheca Antiquario-Exegetica Tom. I. p. 316. seq.*, rem ita instituit. Ait enim, gentilibus *σφραγίδας*, figilla, notas seu symbola quaedam recepta fuisse, quae sacerdotes impertire consueverint illis, qui in mysteriorum societatem cooptarentur. Sed, licet haec vera sint, quae de gentilibus refert; longius tamen omnino sunt petita, ea ad *σφραγισμὸν τῆ πνευματὸς* adplicare, quum in propinquo sint, quae dictioni sacrae scripturae de credentium obfignatione illustrandae inseruiant.

tum idem de non contristando Deo summo iamiam in foedere
 prisco reperitur. Quum Iehoua polliceretur Exod. XXIII, 20,
 se populo Israelis praemissurum Angelum, increatum scilicet,
 qui illum tueretur in itinere et produceret in locum praeparatum
 ac destinatum; sequentem addit exhortationem v. 21: *Ab
 hoc tibi caueto; huic pareto; hunc ne irritato: neque enim igno-
 scet peccatis vestris; quoniam meo nomine praeditus erit.* Huic
 praecepto diuino Israelitas morem minime gessisse, ex Ies.
 LXIII, 10 patet; vbi *contumaces illi nominantur, qui sancto Dei
 Spiritui dolorem fecerunt; ipse itaque versus eis in hostem, dicitur,
 qui ipse eos oppugnauerit.* *)

§. XIX.

- *) Quae de contristatione Spiritus sancti prolixè dici possunt, GOTT-
 LIEB WERNSDORFIVS in peculiari dissertatione, *Wittebergae*
 MDCCCV habita, collegit. Non ingratum fortasse *Lectori Bene-*
uolo erit, si hic adponam, quae de hacre *Celeberrimus* VITRINGA in
 eruditissimo suo *Commentario in Iesaiam ad Cap. LXIII, 3* inter alia
 profert. „Dolore, inquit, afficere Spiritum sanctum, metaphori-
 „ca phrasis, rarioris vsus in verbo Dei, vel mitiorem vel fortio-
 „rem interpretationem admittit. Si molliore sensu sumas, signifi-
 „cat; Spiritui sancto occasionem dare in nobis non operandi ad
 „laetitiam, vt solet; non influendi sua gratia in animum; opera-
 „tiones gratiae suae ad tempus animo subtrahendi: similitudine
 „sumpta ab amico, qui vbi quem videt sapientissimis consiliis suis
 „non auscultare, se ad tempus ipsi subducit, eumque monere de-
 „sinit. Imo vero hominem ad tempus sibi relinquere, et permit-
 „tere quoque, vt consiliis Spiritus sancti et conuictionibus inter-
 „nis immoriger, incidat in grauiore tentationes, quas difficulter
 „eluctetur; vt a tergo sentiat amaros fructus Spiritus sancti tristi-
 „tia affecti; h. e. ita se erga hominem gerentis, vt solent amici
 „contristati - - Sed si phrasis *ἐνεργῶς* sumatur, notat Spiritum
 „sanctum iniuria afficere; tum obstinate resistendo et obnitendo
 „eius consiliis, monitis, demonstrationibus, conuictionibus; tum
 „demonstrationes, doctrinas, institutiones eius contemnendo,
 „contumeliose insectando, proterue repellendo, et blasphemando.
 „do., Conf. Act. VII, 51. Hebr. X, 29. Matth. XII, 31.

§. XIX.

Rationes, ob quas inter Spiritum sanctum et sigillum comparatio instituat, in promptu sunt; si modo repetere libet quasdam notiones de sigillis supra adductas. Est etenim *donum pretiosissimum*, quod a Patre per et propter Filium nobis datur. Namque *ὁμοουσία* ipsi cum Patre et Filio verissime competit. Siquidem ipse Iehoua est, qui per prophetas et apostolos ad nos loquitur; Luc. I, 70. 2 Sam. XXIII, 2. 3. 2 Petr. I, 21; qui populum Israëliticum per desertum in terram Canaan duxit; Deutr. XXXII, 12. Esaï. LXIII, 10. 11; cui, tamquam vero Deo, Ananias mentitus est; Act. V, 4; ob cuius inhabitacionem corda nostra templa Dei adpellantur; 1 Cor. III, 16. 17; qui vniuersum hoc per omnipotentiam suam absolutam creauit Gen. I, 3. Pl. XXXIII, 6; qui omnibus locis ob praesentiam suam infinitam adest; Pl. CXXXIX, 6, omnemque orbem terrarum implet; Sap. XII, 1. c. I, 7; qui est spiritus roboris et virtutis, Esa. XI, 2, omnia in omnibus operans, et per quem Christus miracula sua patrauit; Math. XII, 28; qui denique caelesti *δοξολογία* ab angelis honoratur atque adoratur. Esa. VI, 3. 5. Quemadmodum itaque ecclesiam Deus suo sanguine comparauit: Act. XX, 28: ita et Deus ipse sigillum nostrum est, atque ipse nos obfignat, quo finis altissimi Numinis, nostram respiciens veram atque aeternam salutem Nominisque sui celsissimi gloriam, obtineri possit.

§. XX.

Sigillum porro Spiritus sanctus vocatur, quia *immissio eius in animos credentium documentum plane est singulare diuini erga nos fauoris ac beneuolentiae omni admiratione dignissimae*. Vti enim in eo patuit Dei in nos amor, quod filium suum vnicum miserit in mundum, vt per eum viuamus: 1 Ioh. IV, 9: sic et amor Dei effunditur in animos nostros per Spiritum sanctum, qui iustificatis ex fide datur. Rom. V, 5. Superabundanti benignissimi Dei debemus beneficentiae, quod mensura

E

Spiri-

Quam ob
causam Spi-
ritus sanctus
figilli nomi-
ne insignia-
tur.

Spiritus
sanctus de
amore Dei
Vti erga nos te-
stimonium
dat.

Spiritus sancti vberissima nobis promittitur, offertur atque impertitur. Nam perfundit aqua sitientes, aridumque solum riuis: perfundit Spiritu suo stirpem Iacobi spiritualement, suaque beneficentia progeniem Israelis ipsi concreditam, ita vt graminum more pullulent, tamquam ad aquam profluentem salices. Esa. XLIV, 3. 4. Ioel II, 28. Nominatur hanc ob causam Spiritus gratiae Ebr. X, 29, Zach. XII, 10: quia et donum diuinum est ex mera gratia, et homini gratiam Dei per Christum recuperatam adplicat, et testimonium praebet de gratia Dei, seu de Deo nobis placato in Christo, fide apprehenso. In statu enim sumus gratiae, quando Spiritus Dei in nobis habitat. Quod si autem quis Christi Spiritum non habet, is Christi non est. Nam quicumque Dei Spiritu aguntur, ii tantum filii Dei sunt. Rom. VIII, 9. 10. 14. Operationes eius gratiosas si absque morosa admittimus resistentia, mentis oculi illuminantur, natiuaeque intellectus tenebrae discutuntur, nec non agnitio fauoris ac benevolentiae diuinae animis coecis adfertur, vt apti fiant, gratiam oblatam desiderio expetendi intimo, nisiue insigni eam recipiendi; expellitur quoque horror ex tonitru legis, conscientia peccatorum, et iusto vindictae Dei metu ortum trahens; vnde clarior in dies existit foederis gratiae intelligentia, maior fauoris Dei sensus, *παρρησια* confidentior, consolatioque in Christi vnione vberior, nec non spontanea voluntatis propriae abnegatio, studiumque indefessum, omnia rite exsequendi, quae leges summi Numinis placatque Patris praescribunt. *)

§. XXI.

- *) Operationes hasce Spiritus sancti optime coniungit BERNHARDVS *Serm. II in pentec. Spiritus sanctus, inquit, donat animae primo pignus salutis, scilicet testimonium, quod filius Dei sis. Secundo, robur vitae, vt in laboribus, vigiliis, et in omnibus obseruantis delectabiliter incedas. Tertio, scientiae lumen, vt, quum omnia bene feceris, te seruum inutilem putes, et quidquid boni in te inuenis, illi tribuas, a quo omne bonum est.*

§. XXI.

Commode haec doctrina illustrari potest ex parabola, quam Christus, summus noster Doctor, Luc. XV, de filio prodigo, at resipiscente et in gratiam a patre recepto, adfert. Quum enim filius antea dissolutus, ad frugem rediens, et ad patrem suum sese recipiens, peccata sua candide confiteretur, seque indignum declararet, qui patris filius diceretur; eum adhuc procul absentem conspicatus pater, misertus accurrebat, eumque non solum amplectebatur, et osculabatur; sed etiam ex mandato patris priorem proferebant serui stolam, eumque induebant, nec non eius manui *annulum* et calceos pedibus adhibebant. Hic ordo clarissime indicatur, quo homo peccator gratiae diuinae particeps fiat, de eaque certior immo certissimus reddatur. Gratia praeueniens praeparat, vt ad sese redire, et ex somno securitatis resuscitari possit peccator. Operans gratia tristitiam ob peccata commissa excitat, contritumque peccatorem ad solum benevolentiae diuinae ducit ac trahit. Fauor benignus reuertentem clementissime excipit et per osculum, tamquam reconciliationis signum, summam benignitatem pater caelestis indulgentissimus declarat, peccataque seria poenitudine ducto ex intimo misericordiae motu remittit. Primam stolam, quam antea peccator habuit, seu vitae innocentiam, quae in Christi iustitia fundata est, adferre iubet, illaque eum induere. *) Ne vero dubium aliquod de plenaria ac summa Dei benevolentia in animo peccatoris, a patre conciliato in

Doctrina de Spiritu sancto, vt sigillo gratiae, illustratur.

E 2

gra-

*) Τὴν σολὴν τὴν πρώτην THEOPHYLACTVS reddit τὴν εὐχέλαιον, cui, teste CALOVIO in *bibl. illust. ad h. l.* TITVS BOSTRENSIS consonat, adferre, inquit, primam stolam, quam perdidit, nimirum quum a patre discessit, hoc est, fidem, cognitionem veritatis: ac induite eum illa, qui eam exiit. Cui ex allegatione laudati CALOVII verba respondent CHRYSOLOGUS sic se habentia: *Paterna pietas non contenta innocentiam reparare solam, nisi et pristinum restituat honorem.*

gratiam recepti paternam, remaneat, *annulum*, vt signum verae amicitiae penitus restauratae, ipsi donat. *) *Annulum* autem Spiritus sancti hoc loco symbolum esse praeclarissimum, ex eo luculentissime patet, quod ille animis nostris testimonium praebet, nos esse Dei filios, Rom. VIII, 16, quin immo arra ac sigillum est, quo nos Deus obfignat. 2 Cor. I, 22. **) Si vero Spiritus sanctus, vt donum diuinum, in nobis est; tunc per eiusdem operationes Deus poenitentibus, et in gratiam receptis, gratiam atque vim concedit, vt in viis sanctitatis suae ambulare, praeceptis suis obedientiam praestare, nec non apti esse queant, aliis et voce et exemplo docendis. Haec autem facultas per ὑποδήματα eis πόδας clarissime indicari, quis negabit?

§. XXII

Sigillum est
emblemata Spi-
ritus sancti
gratiae inha-
bitantis.

Sub sigilli denique nomine Spiritus sanctus nobis proponitur, vt *operationum eiusdem gratiae inhabitantis atque immanentis indolem ac rationem ex eo luculenter perspiciamus*. Sigillorum etenim vsus, in communi vita obuius, ad efficaciam Spiritus sancti, quam in animis suis fide in Christum praediti sentiunt atque experiuntur, commodissime adplicari atque adcommodari potest. In rebus ciuilibus imago, sigillo insculpta, rei obfignandae inprimitur, ad vindicandum et appropriandum sibi ali-

*) Egregia et lectu sunt dignissima, quae b. IOHANNES ARNDTIUS in *Verbo Christianismo Libr. II Cap. VIII* de variis gratiae diuinae in explicatione huius parabola adfert speciebus. Loquitur enim admodum solide ac pie de *gratia praeniente, expectante, suscipiente, consolante, iustificante, despondente, confirmante, viuificante, laetificante et coronante*.

**) Ex mente GROTIJ apud Romanos ingenuitatis, apud Orientis populos dignitatis eximiae signum δακτύλιον fuit. Quum autem, ex eiusdem sententia, annuli vsus inter alia fit signare, non male veteres respondere annulo putant donum Spiritus sancti, qui nos obfignat.

aliquid, ad distinguendum aliquid ab altero, ad custodiendum et muniendum aliquid, ad confirmanda pacta, promissa, mandata et contractus. Eadem ratione Deus credentes Spiritu sancto, tamquam sigillo, obfignat: ex quo vnio cum sancto Spiritu oritur mystica eaque arctissima, imago Dei in illis exprimitur verissima, peculium Dei fiunt carissimum, discrimen constituitur inter Deo deditos atque a Deo remotos maximum, ab hostium insidiis tuti atque incolumes conseruantur ac custodiuntur, in statu gratiae confirmantur, deque iure ac dignitate *υιοθεσιας* et *κληρονομιας* caelestis atque aeternae certi ac indubitati redduntur. Haec veropotiora sunt momenta, de quibus prolixius agere constituimus, quum de credentium obfignatione passiva sermo nobis erit.

§. XXIII.

Expositis nunc, quae ad *notiones sigillorum biblicas* pertinent, progredimur ad breuiorem *secundi* dissertationis *momenti* explicationem, quae circa inuestigationem rationum praecipuarum occupata est, *quare Christus a Patre obfignatus dicatur*. Audiamus Seruatorem nostrum ipsum benignissimum veracissimumque de hac sua obfignatione loquentem. Ita enim hominum turbam, Capernaum venientem eumque quaerentem, Ioh. VI, 27 adloquitur: *Εργάζεσθε μὴ τὴν βρωσὴν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρωσὴν τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει· τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφραγίσεν ὁ Θεός*. Ita effatum hocce comparatum est, vt, si omnes in eo veritates occurrentes iusto modo considerare atque enucleare nobis animus esset, commentarium nos scribere oporteret amplissimum. Sufficiat autem impraesentiarum pro scopo nostro illud explicare paucissimis, et breuiter conceptus in eodem obuios euoluere.

§. XXIV.

Primarius Christi haec verba proferentis eo tendit scopus, vt Scopus,
quare Christi-
flus de ob-populum, quem quinque panibus et duobus piscibus in deserto ciba-

signatione
sua loqua-
tur.

cibauerat modo miraculoso, a cibatione corporis terrena ad spiritualement animi cibum ducat. Magna omnino inter Christi auditores orta est commotio, quum animaduenterent, cum non solum quinque millibus virorum per discipulos suos cibum distribuiffie vsque ad plenariam satietatem, licet quinque tantum adessent panes hordeacei duoque pisces; sed etiam ex mandato Domini discipulos collegiffie frustra, quae conuiuiis superfuerant, et duodecim eos caniftra ex quinque hordeaceis panibus iisdem repleuiffie. Animorum motus satis luculenter manifestos reddiderunt auditores Christi, quum, vehementiffima per moti admiratione, inter semetipfos colloquerentur, Iesum vere vatem illum esse, qui in orbem esset venturus. Immo ipse Christus, secundum omnifcientiam suam bene intelligens, venturos eos esse, et se rapturos, vt regem ipsum facerent, secessit in montem ipse solus, et postea lacum cum discipulis suis Capernaum petiturus traiecit; vt eriperet ipsis occasionem, peruerso ipsi adhaerendi modo, ideafque de regno quodam terrestri erigendo vanas fouendi. Quum autem homines inquieti atque impetu inordinato nouaturientes et ipsi naues conscenderent, ac denuo ad Iesum venirent, intima Seruator animorum sensa eorum detegit, fequentibus eos salutans verbis: Profecto, profecto, non ideo me quaeritis, quia portenta vidiffis, sed quia panem comediffis ad satietatem. Inculpat hac adlocutione optimus, summus ac sapientiffimus doctor Iudaeos nimiae curiositatis, ad carnalem directae finem, eosque reuocat ab interitu aeterno in verae salutis viam. Ideoque ipsis monstrat, regnum gratiae et gloriae adesse, quod erigere studebat, cibumque corporalem symbolum atque emblemata esse bonorum spiritualium regni caelestis, quorum participes eos reddere volebat. Addit denique, ad eum se a Patre obfignatum esse scopum, vt, si modo mentis oculos obscurare nollent, ex criteriis certiffimis atque indubitatis, se a Deo in salutem eorum praef-

praedeſtinatum et in hunc mundum eſſe miſſum, penitus cognoſcere et prorfus diiudicare poſſent.

§. XXV.

A cibo pereunte itaque Iudaeorum animos Ieſus auertere cupit, quem magno ardore expetebant, quique vnice in eorum erat votis; nimirum, vt in commodis externis, tamquam homines terreni, ſuas ſatiarent cupiditates. Omnia haec ciborum genera, quae ad hanc modo vitam ſpectant, et non ſolum victum, ſed et quaeuis bona huius mundi in ſe continent, quibus deſiderium noſtrum infinitum minime ſatiari poteſt, caduca ſunt et pereunt. Non itaque digna habenda, vt in eorum adquiſitione anxie ſubiſtamus. Commendat potius Redemptor noſter fideliffimus curam indefeffam circa cibum manentem in vitam aeternam. Pecuniam non vult impendere, vbi panis ſeu victus animae immortalis non comparatur: vinum, et lac offert, quae abſque pecunia aut pretio emere poſſumus; vnde vera animorum ſatietas oritur, ex quorum gultu opimis deliciis appetitus noſter fruitur, ac in quibus vera et aeterna vita exiſtit. Ieſ. LV, 1. 2. 3. Haec ſunt bona regni gratiae, quae potiſſimum iuſtitiam Chriſti, pacem cum Deo, et gaudium in Spiritu ſancto in ſe comprehendunt, Rom. XIV, 17, animamque noſtram vnice, vere ac efficaciter perficere, recreare et ſatiare poſſunt. Sunt panis diuinus, qui de caelo deſcendit, vitamque dat mundo. Ipſe Ieſus eſt iſte panis vitalis: qui ad eum venit numquam eſuriet, et qui ipſi fidem habet, numquam ſitiet. Ioh. VI, 33. 35. Aqua enim, quam Ieſus dat, ſit in eo, qui eam bibit, fons, ſcaturiens ad vitam aeternam. Cap. IV, 14.

Cibus pe-
riens et ma-
nens.

§. XXVI.

Chriſtus itaque, Mediator noſter ſummus ac vnicus, omnis verae atque aeternae ſalutis origo eſt. Hanc enim ob cauſam vnigenitus Dei filius, Patri *ὁμοούσιος*, filius hominis factus, humanam in diuinae ſuae adſumſit naturae hypotaſin,

Chriſtus ſa-
lutis noſtrae
fons et ori-
go.

vt

vt vitam in eo habeamus sempiternam, omniaque bona diuina, quae saturitatem animae immortalis praebent omnimodam. Merito ipfius efficitur, vt Pater excellenti praeditus clementia nos domus suae vbertate inebriet nec non suarum flumine deliciarum perfundat. Non enim tantum adquisitionem nobis Seruator noster vitam vitaeque cibum; sed etiam ipse offert, ac applicat nobis, immo donat ex euangelio per Spiritum sanctum, quae nobis promeruit bona ineffabilia. Omne nostrum meritum plane excluditur. Omnia Christo a Patre sunt data; nosque ex manu ipsius benignissima gratis per fidem accipimus, quae ad salutem nostram spectant perennem. Ioh. I, 16.

§. XXVII.

Obfignatio
Christi quid?

Vt autem haesitatio atque animi fluctuatio circa hanc Seruatoris nostri promissionem cesset, nosque fiducia filiali ἐν πληροφωρίᾳ πίστεως eam adprehendere et in vsum nostrum salutarem conuertere queamus, addit Iesus, animarum nostrarum Pastor et Panis dulcissimus, se a Patre obfignatum esse. Venit ad nos, vt vitam et ζωὴν ἁἰώνιον habeamus. Ioh. X, 10. Misit filium suum vnicum Deus in mundum, vt per eum viuamus. I Ioh. IV, 9. Christus ipse vita est. Ioh. XIV, 6. In eo vnico vita nostra reperitur. Ioh. I, 4. Ipsum penes est vitae fons. Ps. XXXVI, 10. In eum quisquis credit, nunquam moriturus est. Ioh. XI, 26. Sed, vt Iesus, vita nostra, a nobis salutariter agnoscatur, vitaeque ipsius desideretur, et ad nos perueniat, ideo a Patre obfignatus et criteriis certis palam notatus dicitur, quibus ab omnibus aliis distingui potest hominibus; vt, relictis omnibus rebus, ad eum solum vera accedamus fide, in eoque vnico salutem, vitam, vitaeque cibum et potum quaeramus et adipiscamur. *)

§. XXVIII.

*) Discrepant inter se interpretes, quid per obfignationem hic intelligatur. Nonnulli τῆτον ad cibum referunt. AMMONIVS putat, sicut pani sigillum imprimatur, vt adpareat, a quo fit factus: ita Christum vocari panem, obfignatum a Deo, quia

§. XVIII.

Pertinet haec obfignatio ad Christi vnctionem, seu collationem Spiritus sancti, qui non ad mensuram ipsi, quoad humanam

Obfignatio
pertinet ad
Christi vn-
ctionem.

quia panis caelestis, non ab hominibus, sed a Deo factus est. RUPERTVS hunc, ait, cibum significauit Deus, id est, a communibus distinxit cibis. *Pescam Verfonem* eandem sententiam commendare, eius translatio suadet, quae sic se habet: *Hunc fructum obfignauit Deus.* MALDONATVS huic constructioni quidem obiicit, *τροφήν*, cibum esse foemininum, quum relatum *τροφόν* sit masculinum: sed NOVARINVS inane hoc esse putat; quia saepe in sacra scriptura, non solum hebraea, sed etiam graeca mutatio fit generum. Eundem sensum VRSINVS confirmat atque illustrat, dicens: *Fortè alludit Dominus ad panes propositionis, quos aliquo symbolo impresso signatos fuisse, etsi non memini, me legere, colligere tamen licet ex fine; qui fuit, ut numero duodecim totidem tribuum Israël essent ἀνάμνησις coram Deo et memoriale.* ELSNERVS ex nota quadam MS. producit: eo forte hic alludi, quod, ubi olim δέπνον ἀπὸ συμβόλων parandum esset, ei sodalium, qui iuebatur coenam parare, annulus, aut etiam aliquando imago cerae impressa, arrhae loco dari solet: ut proinde Christus hoc loco profiteretur, se a patre constitutum esse ad suppetendum ecclesiae salutarem cibum, aut auctoritatem significari Christo a Patre datam. HEINSIO σφραγίδεσ τιθέναι videtur esse, quod ab Hellenistis σφραγίδεσ τιθέναι dicitur, per quod Hebraei summum amorem exprimere solent, quale filium pater prosequitur. LAMPIVS phrasin de obfignatione personarum usurpat, et eam potissimum ad seruos alludere existimat, quibus nota quaedam, seu character certus dominorum imprimebatur, ex quo poterat conspici, cuius essent, et quo mediante tales personae dignoscebantur, atque aliquando inuiolabiles reddebantur. Addit vero, hanc allusionem ad plenam emblematis huius vim minime sufficere. COCCETTI, D'OUTREINVS, et HASAEVS statuunt, Christum, quum se dixerit obfignatum, respexisse ad locum Zach. III, 9: *vbi de Messia cum allusione ad lapidem foundationis dicitur: Nam, ecce, ille lapis, quem posui coram Iosua: super lapide vno sunt septem*

manam eius naturam, concessus est. Ioh. III, 34. Quemadmodum enim Spiritus sanctus oleum laetitiae est, quo Deus filium inunxit: Pl. XLV, 8: ita et sigillum vocatur, quo Deus eum notauit. Et quoniam caput est ecclesiae, ideoque et membra ipsius in corpore mystico propter eum obfignata nominantur; vti et ad participationem vnctionis eius admittuntur. *)

§. XXIX.

tem oculi. Ecce me caelantem caelaturam eius. Conf. FRIDERICI ADOLPHI LAMPE *Commentarius Analytico-Exegeticus Euangelii secundum Iohannem Tom. II. p. 193. seqq.* CHRYSOSTOMVS τὸ σφραγίζεω vel respici putat ad litteras, legato a Principe dari solitas, et sigillo eius munitas, quibus fides ipsi concilietur; atque adeo patrem hic repraesentari, tanquam eum, qui filio suo, concessa miraculorum edendorum facultate, plenissimam apud homines fidem fecerit. Vel τὸ ἐσφραγίσει idem esse censet, quod ἀπέδειξε, hoc est, demonstrauit, manifestum fecit testimonio suo. Conf. SVICERI *Theaurum Ecclesiasticum Tom. II. p. 197.* Alii τὸ ἐσφραγίσει interpretantur sequenti modo: Sigillum et imaginem suam Deus Pater Filio suo impressit, adeo, vt, qui Christum videret, etiam patrem vidisset, vt dicitur Ioh. XIV, 9: quippe, qui sit ἐκὼν τῷ Θεῷ τῷ ἀοράτῳ Col. I, 15. Vid. IOANNIS CHRISTOPHORI WOLFII *Curas Philologicas et Criticas Tom. I. p. 851.*

*) Non male Patres quidam, testante LAMPPIO in *Commentario suo ad hunc locum*, obfignare per vngere interpretati sunt. CYRILLVS: τὸ ἐσφραγίσει, τὸ κεχερίσαι θεϊκῶς τέθεικε, κατασφραγίζεται γὰρ ὁ χριστός. Signari pro vngi diuinitus posuit, signatur enim, qui vngitur. AMMONIVS: ἐσφραγίσει, τὸ αὐτὸ τῷ ἔχεισεν, ἢ ἐβεβαίωσεν, ἦτοι ἀναντιρρήτως ἐξεκάλυψεν ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν διὰ τῆς ἰδίας παρτυρίας ἐκμαγεῖον γὰρ ἐστὶν ὁ υἱός, καὶ σφραγίς τῆς τῷ πατρὸς εὐσίας, ὁράμενος ἀπαρραλλάκτως, ὡς ὁ πατήρ. Signauit idem est, quod vnxit, vel irrefragabili suo testimonio Pater filium manifestauit. Filius enim est effigies, atque signaculum substantiae patris, omnis, vt Pater, expers mutationis.

§. XXIX.

Deus filium ab aeterno ad munus subeundum mediatorum praedestinavit: quare delectum suum, quem Spiritu suo donavit, Pater eum adpellat; Ies. XLII, 1; et Petrus 1 ep. I, 20 praecognitum eum ante orbem conditum dicit. Praecognitum, electum et praedestinatum ante iacta mundi fundamenta Filium Pater in veteri testamento promittit, et certis, claris, atque indubitatis notis, quae fallere nequeunt, eum insigniuit; ut venturus in mundum ab omnibus, qui in caecitate et ignorantia sua morose et pertinaciter persistere volebant, ut Messias, generis humani Redemptor, agnosci, et ab omnibus aliis hominibus rite distingui posset. Quae autem de Messia Pater gnorismata posuit in vaticiniis per prophetas; ea cuncta in Iesu Nazaraeo omni ex parte inuenta sunt ac deprehensa; ita ut, quum in hunc mundum venerit, pro eo, qui erat, a matre sua, eiusque marito, Iosepho, a Zacharia, eiusque vxore, Elisabeta, a pastoribus ouium, a magis ab oriente Hierosolymam proficiscentibus, a Simeone, ab Anna, vate, et ab omnibus, qui liberationem exspectabant, habitus sit ac iudicatus. Praecipue notatu digna sunt, quae Lucas cap. II. euangelii sui de Simeone refert. Huic fuerat sancti Spiritus oraculo dictum, non prius esse mortem sensurum, quam Domini Christum vidisset. Quumque is postea Spiritus impulsu in templum veniret, parentesque Iesum in illud inferrent, statim Messiam eum agnovit, suis vlnis excepit, salutem Dei eum praedicavit, omnibus populis paratam, denique lumen gentibus patefaciendum, nec non Israelitarum gloriam eum celebravit. Signatus itaque erat Iesus, filius hominis, ac delineatus per Spiritum sanctum, ut cognitum eum talem habuerint prisca fideles, qualis re ipsa fuit.

Quomodo
obfignatio
Christi facta
sit.

§. XXX.

Plenitudinem Spiritus, qua humana Christi natura ab ipsis incunabulis, immo in utero matris impertita est, multis modis,

Criteria
Christi ob-
signati,

F 2

quam

quam diu in hoc mundo vifibiliter permanfit, et ipfe Seruator noster declarauit, et Pater manifeftauit; quo ex criteriis luculentiffimis, tanquam figillo, Iefu quali impreflo, omnes perfpicere poffent, eum veriffimum atque vnicum falutis noftrae reftauratorem, fontem atque originem effe. Stupenda quaedam indicia in eo puero duodecenni emicuerunt. Stupuerunt enim omnes, eum audientes, eius acumen et refponfiones; quum in templo inter magiftrōs federet, eos audiens ac interrogans. Luc. II, 47. 48. Quum munus docendi publicum inchoaret, et a Iohanne baptizaretur, non folum caeli funt aperti, et Iohannes vidit Dei Spiritum descendantem, quafi columbam, et in Iefum venientem; fed etiam vox Patris e caelo audita eft, dicens: Hic eft meus cariffimus filius, qui mihi acceptus eft. Matth. III, 16. 17. Quemadmodum vero Spiritus defcendens et manens fuper Iefu a Patre in fignum Iohanni datus erat, vt et vifione corporali eum agnofceret, quem vifione mentali iam dudum intuitus erat: Ioh. I, 32. 33: ita Patris e caelo vox Iefum Mefiam, atque vnicum designauit hominem, quum propter alias cauffas grauiffimas, tum etiam propter fanctitatem et obedientiam fuam perfectiffimam Deo, iudici iuffifimo, gratum acceptumque; ob quem Deus beneuolentiam, fauorem ac gratiam fuam admirabilem generi humano, praecipue vero credentibus in filium fibi cariffimum, declarat ac largitur. Iehoua, de caelo defpiciens hominum genus, antequam Mediator noster natus erat homo, vt videret, num quis ita faperet, vt Deum curaret; vniuerfos (proh foelus) deflexos deprehendit, vt non fuerit, qui recte fecerit, ne vnus quidem. Pf. XIV, 2. 3. Quum vero Chriftus in carne manifeftatus effet, ille vnicus homo fuit, ab omni impuritate remotiffimus, innocentiffimus ac puriffimus, ideoque folut Deo acceptiffimus, ob quem, vt Mediatorem noftrum confumatiffimum, beneuolentiam fuam diuinam erga homines Pater caeleftis exferere conftituit, Luc. II, 14, et per quem credentibus in eum gratiam et pacem tribuit,

eos-

eosque fibi acceptos reddit. Eph. I, 1. 6. Vtque et nos de hac sua voluntate gratiosissima certi fieremus; ideo ter Matth. III, 17. Cap. XVII, 5. Ioh. XII, 28, voce clara ac plane extraordinaria filium suum, tamquam vnicum nostrum Mediatorem, notauit, atque in Christo vnicum monstrauit medium, quo ad communionem cum ipso salutarem peruenire nobis licet.

§. XXXI.

Sigilla deinde multo plura Filio suo Deus Pater addidit; quum in munere publico constitutus esset. Omnia ea nunc referre et de iis copiosius exponere instituti nostri ratio iam non permittit. Breuitatis studiosi, nonnulla tantummodo paucis attingere, apud nos constituimus. Locutus est ad auditores suos celeberrimus Doctor, ex sinu Patris ad nos veniens, *ὡς ἐξ ἑστίας ἔχων ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως*, ita, vt de eo ex interna conuictione testati sint homines ipsi inimici, ad captiuum eum adducendum a pharisaeis missi, nullum vnquam hominem sic locutum esse, vt Iesus Nazaraeus loquatur. Ioh. VII, 46. Patrauit Iesus, Mariae Filius, per Spiritum sanctum miracula stupenda atque excellentia, ita vt omnium animis admirationem iniecerit insignem, qua permoti eum Messiam a Deo promissum publice confessi sunt. Ioh. VI, 14. Vitam degit sanctissimam legique diuinae penitus conformem, vt et nemo ex hostium turba peccati eum coarguere valeret. Ioh. VIII, 46. Discipuli eius repetitis vicibus, ex signis et figillis, quae euidentissima in eo conspexerunt, de ipso testimonium dederunt, quod habeat aeternae vitae verba, quodque crediderint et nouerint, eum esse Christum, viuentis Dei filium. Ioh. VI, 68. 69. Matth. XVI, 16. In ipso mortis articulo tanta de Filio suo, generis humani Redemptore, Deus edidit specimina, vt et centurio, qui militibus, ad custodiam missis, praeerat, Deo non solum ex intimo cordis adfectu gloriam tribuerit, sed etiam palam dixerit, profecto hic homo crucifixus iustus erat. Quin omnis hominum multi-

tudo, qui ad hoc Iesu ad mortem crucis damnati spectaculum venerant, videns, quae prodigia facta essent, pulsans pectora in urbem Hierosolymam reuersa legitur, conuicta de innocentia et maiestate summa Christi in cruce contumeliose pendentis. Luc. XXIII, 47. 48. Signauit denique Deus Redemptorem nostrum, quum extulerit eum ad summum illud gloriae ac laetitiae fastigium, ad quod, vt mediator noster, laboribus exantlatis euectus est, post resurrectionem e mortuis et adscensionem in caelos. Ies. LIII, 8. 10. 11. Potestatem etenim ipsi dedit omnium mortalium, vt, quoscunque ipse dederit ei, iis vitam det aeternam. Ioh. XVII, 2. Sacerdotium nunc habet numquam transitorium: et idcirco plane seruare potest eos, qui per ipsum Deum ad eum. Namque durat hic in sempiternum, semperque viuunt ad supplicandum pro nobis. Hebr. VII, 24. 25. Extra Christum in nullo alio salus reperitur hominum, nec vllum aliud nomen est sub caelo apud homines datum, per quod saluandi sumus. Act. IV, 12. Ipsi soli vates omnes dant testimonium, eumque vnicum ex inspiratione ac reuelatione diuina signant, per cuius nomen peccatorum veniam consequuntur, quicumque in eum credant. Act. X, 43.

§. XXXII.

Christus
Propheta ob-
signatus.

Venit itaque promissus Seruator ad nos, atque in mundo incarnatus vixit et ambulauit, characteribus ac notis certis insignitus, quibus mediantibus rite dignosci et pro legato Dei summo haberi ac diudicari poterat. Quem Deus pollicitus est *vatem*, quum per Moysen filiis Israelis dixerit: *vatem suscitabo eis de media eorum consanguinitate, tui similem, cuius ori verba mea suggeram, itaque eis eloquetur, quaecumque ei praecepero; Deutr. XVII, 18; illum publice notauit ac commendauit, quum in mundo visibili modo praesens esset. Ex nube enim lucida, Iesum glorificatum et discipulos eius*

eius obumbrante, vox audita est distincta ac perspicua: Filium meum carissimum mihi que acceptum audite. Matth. XVII, 5. Qui Ies. L, 4 de semet ipse vaticinatus est: Iehoua mihi linguam dedit eruditam, vt sciam tempestiue fessos adloqui; is in munere suo prophetico, quo publice functus, ad quodque solemniter a Patre suo introductus est, talem se gessit, qualem prisci veteris testamenti ex vaticinio ab ipso dato praecognitum habuerunt. Vocauit enim omnes laborantes et onustos ad semetipsum et pollicitus ipsis est recreationem ac requiem dulcissimam. Matth. XI, 28. 30. Qui se praedixit Spiritu Domini praeditum, atque vnctum a Iehoua, nec non ad laeta inopibus nuntianda missum; Ies. LI, 1; illum contemplati sunt homines et loquentem audiuerunt, orationisque gratiam, quae ex eius ore manabat, mirati sunt, nec non ex criteriis insignibus cum animorum conuictione de eo testati sunt, magnum illum esse prophetam, qui a Deo promissus et in orbem venturus esset. Luc. IV, 17. seqq. Ioh. VI, 14.

§. XXXIII.

Si omnia accuratius perpendamus, quae a Christo in prophetico munere sunt praestita; inueniemus, illum non solum officii sibi demandati partes accuratissime expleuisse, et arcanum Dei de salute nostra consilium luculentissime edisserendo, et ecclesiae fata prophetiis suis delineando, et ministerium suum, partim perfectissimae sanctimoniae exemplo, partim miraculis stupendis, partim mortis suae martyrio, confirmando: sed etiam eminentiam ipsi singularem prae ceteris conuenire prophetis, qua, tamquam nota characteristica, omnes longissime antecel-
lat. Praedicauit, quum munus docendi nondum subiisset, im-
mo homo nondum natus esset. Ies. XLVIII, 16. 1 Pet. III, 19.
Reuelauit mysteria, quae a temporibus secularibus tacita fue-
runt, quaeque ipse non aliunde didicerat, sed in sinu patris vi-
derat, et audiuerat. Ioh. I, 18. Ioh. III, 32. Ioh. VIII, 38. 40.

Pro-

Protulit doctrinas caelestes, non ex alieno instinctu, sed ex Deitatis *σωματικῶς* in ipso habitantis plenitudine. Col. II, 9. Spiritu eius vates praediti fuerunt, qui ipsis indicauit et praesignificauit et Christi supplicia et deinde secururam gloriam. 1 Petr. I, 11. Miracula patrauit sua ipsius virtute, et eius nomine ac potentia alii ea fecerunt. Act. III, 6. Nulla vnquam labae sanctimonia eius contaminata fuit: non solum verbis sed et vita ipsa purissima docuit; seque sua innocentia perfectissima atque absolutissima Messiam, Filium Dei et mundi sospitorem, coram omnium oculis manifestaui et publice confessus est. Ioh. VIII, 28. 29. 46.

§. XXXIV.

Christus Sa-
cerdos ob-
signatus.

Qui inter Christum, *Pontificem summum*, et veteris testamenti sacerdotes, et praecipue maximum foederis prisca pontificem conuenientiam, vt inter typum et antitypum, ostendunt, ii circumstantiam quamdam, ad phrasin de Christo obfignato illustrandam, in lamina aurea pontificis maximi, quam in fronte gerebat, et cui inscriptum erat sculpturis figilli nomen sanctitatis Iehouae, se inuenisse putant. Exod. XXIII, 36. *) Sed huic allusioni non immorans, illud pro certissimo adfirmo, quod firmis nititur fundamentis, sacerdotium Christi quouis Aaronico longe praestantius fuisse. Hoc etenim a Paulo solidissimis demonstratur argumentis. Sacerdotes enim ad Aaronis morem sine iureiurando in officio sibi demando constituti sunt; Christus vero cum iureiurando, per eum, qui de eo sic dicit: iurat Dominus non mutaturus sententiam; tu sacerdos es in aeternum. Hebr. VII, 20. 21. Praestantioris Iesus fuit testamenti sponfor. v. 22. Illorum plures fuere sacerdotes, quod morte prohibebantur permanere: at hic, quia durat in aeternum, numquam transitorium habet sacerdotium. v. 23. 24. Illi prius pro suis peccatis victimas libare, deinde pro populi peccatis,

*) Conf. celeberrimus LAMPIVS ad h. l.

catis, necesse habuerunt: hic vero sanctus, vitii expers, intemeratus, a fontibus alienus, caelisque sublimior factus, non quotidie, nec pro suis peccatis, nam nulla ipse habebat; sed semel pro nostris semetipsum libavit peccatis. v. 26. 27. 28. Conf. Cap. VIII, 6. Competit itaque sospitatori nostro summa prae aliis sacerdotibus praerogatiua. Signatus, immo sigillo eminentiae a Patre notatus ac designatus est, vt indicetur, eum omnibus ipsi obedientibus salutis aeternae veram atque vnicam causam esse. Hebr. V, 9.

§. XXXV.

Specialiora muneris Christi sacerdotalis si attingere placet, sigillorum Mediatori nostro a Deo impressorum, ad ipsum salutariter cognoscendum, vestigia deprehendimus sat luculenta. Siquidem per Spiritum aeternum se ipsum obtulit inculpatum Deo, vt sanguine suo emundaret conscientiam a mortuis operibus: Hebr. IX, 14: vnicaque oblatione consummauit in perpetuum eos, qui sanctificantur. Cap. X, 14. In regno gratiae fide eum agnoscimus vt agnum Dei, mundi peccatum tollentem. Ioh. I, 29. In regno gloriae itidem adoratur vt agnus mactatus: Apoc. V, 6: quia per suum sanguinem semel ingressus est in sanctuarium, sine manibus factum, id est, in caelum ipsum, vt nunc coram Deo adpareat pro nobis. Hebr. IX, 12. 24. Proponitur itaque ac commendatur nobis Redemptor noster in caelestia adyta ingressus; quod non solum sanguinem ibi suum in signum plenariae ab ipso satisfactionis praestitae coram Dei throno sistat; sed etiam ad dexteram Dei sedeat et pro nobis oret, Rom. VIII, 33; immo fons sit vberimae benedictionis, qua Deus nobis benedicit in bonis caelestibus. Ephes. I, 3.

§. XXXVI.

Signauit denique Pater Filium suum vt *Regem* nostrum. Christus
Nam omnis ipsi data est potestas in caelo et in terra. Matth. Rex obfignatus.
XXVIII, 18. Designatus est vt Rex in veteri testamento.
Zach. IX, 9. Agnitus est idem vt Rex in nouo foedere.

G

Matth.

Matth. II, 2. cap. XXI, 5. Ioh. VI, 15. Luc. XXIII, 3. Et quum iam fedeat ad dexteram Dei, secundum humanam suam naturam euectus est supra omnem principatum, et potestatem, et potentiam, et dominatum, supraque omne nomen, quod nominatur non solum in hoc seculo, verum etiam in futuro. Deus nunc eius pedibus omnia subiecit, eumque praecipue dedit caput ecclesiae supra omnia. Ephes. I, 21. 22. Regi nostro clementissimo, potentissimoque omnia debemus, quae ad veram nostram spectant salutem. Praecepta dat salutifera. Vocem eius audientibus vitam data aeternam. Ioh. X, 27. Potenter suos tuetur: non possunt vnquam perire, nec quisquam ipsi eos eripiet. v. 28. Siquidem diuina eius potentia per fidem custodiuntur ad salutem. i Petr. I, 5. Bona distribuit ipsi subiectis excellentissima. Quin ipse Rex est summum bonum suorum, cuius vero compotes fiunt omnes, fide non fucata eum recipientes.

§. XXXVII.

Salus nostra
in Christo
obfignato.

Huncque primarium scopum in dicto Iohanneo, supra ex cap. VI, 27 citato, Iesus obfignationis suae indicat. *) Meruit nobis omnia salutaria, vt sacerdos. Viam ad salutis participationem, vt propheta, ostendit. Vt vero ad ipsam bonorum caelestium possessionem dulcissimumque eorum perueniamus gustum; in eo se, vt regem nostrum benignissimum, exferit. De semet ipse loquitur, quando dicit: Hic est panis, qui de caelo descendit, quo qui vescatur, non sit moriturus. v. 50. Addit enim v. 21: Ego sum panis viuus, qui de caelo descendit, quo pane qui vescetur, viuet in perpetuum. Explicat denique versibus sequentibus, quid per panem suum intelligat; quando in oratione sua humanissima suauissimaque ita pergit: Panis, quem

*) CHRYSOSTOMVS *Hom. XLIV in Ioh. p. 738.* Τῆτον γὰρ ὁ πατήρ ἐσφράγισεν ὁ Θεὸς, τῆτ' ἔστιν, ἐπὶ τῆτω ἐπέμψε ταύτην ὑμῖν νομίζοντα τὴν τροφήν. Hunc enim pater obfignauit Deus, hoc est, propterea misit, qui hunc vobis cibum afferret.

quem ego dabo, caro mea est, quam ego pro mundi vita dabo. Quumque Iudaei sic inter se decertarent; quomodo potest hic nobis carnem suam dare comedendam? Iesus repetiit pristinum sermonem et respondit: Hoc certo certoque scitote; nisi filii hominis carnem comederitis, et sanguinem biberitis, non esse vos vita praeditos. seqq. Hic est finis saluberrimus, ob quem Christus a Patre suo obfignatus est. Vitam nostram haec obfignatio intendit sempiternam. Cibum nobis dat non periturum, sed in omnem aeternitatem permanfurum. Quemadmodum viuit Pater, qui Filium misit, ita et Redemptor noster per Patrem viuit: et qui ipso, pane viuo, carne ipsius, vt vero cibo, vescitur, et sanguinem ipsius, vt veram bibit potionem, is quoque per Christum viuet in perpetuum. v. 57. O beatos! et iterum iterumque beatos! qui ad Christum vera fide veniunt, qui a Patre ad Filium trahuntur, qui Filium vident, et in eum credunt: ii habent vitam aeternam, et cum discipulis Iesu ex intima animorum conuictione confitentur: Domine, tu aeternae vitae verba habes; et nos credimus et nouimus, te esse Christum, viuentis Dei filium, et promissum, et missum, et a Patre obfignatum. v. 68. 69. *) Non enim modo vident et

G 2

cogno-

*) Pertinent huc verba LUTHERI in comment. in ep. ad Galat. cap. IV, quae sic se habent: *Euangelium iubet intueri nos, non bene bene facta et perfectionem nostram, sed ipsum Deum promittentem, ipsum Christum mediatorem. E contra papa iubet respicere, non Deum promittentem, nec Christum pontificem, sed nostra opera aut merita. Ibi necessario sequitur dubitatio ac desperatio, illic vero certitudo et gaudium spiritus, quia in Deo haereo, qui mentiri non potest; dicit enim ecce trado filium meum in mortem, vt te sanguine suo redimat a peccatis et morte, ibi non possum dubitare, nisi prorsus velim Deum negare. Atque haec est ratio, cur nostra theologia certa sit, quia rapit nos e conspectu nostro, et ponit nos extra nos, vt non nitamur viribus, conscientia, sensu, persona, operibus nostris, sed eo nitamur, quod extra nos est, hoc est, promissione et veritate Dei, quae fallere non potest.*

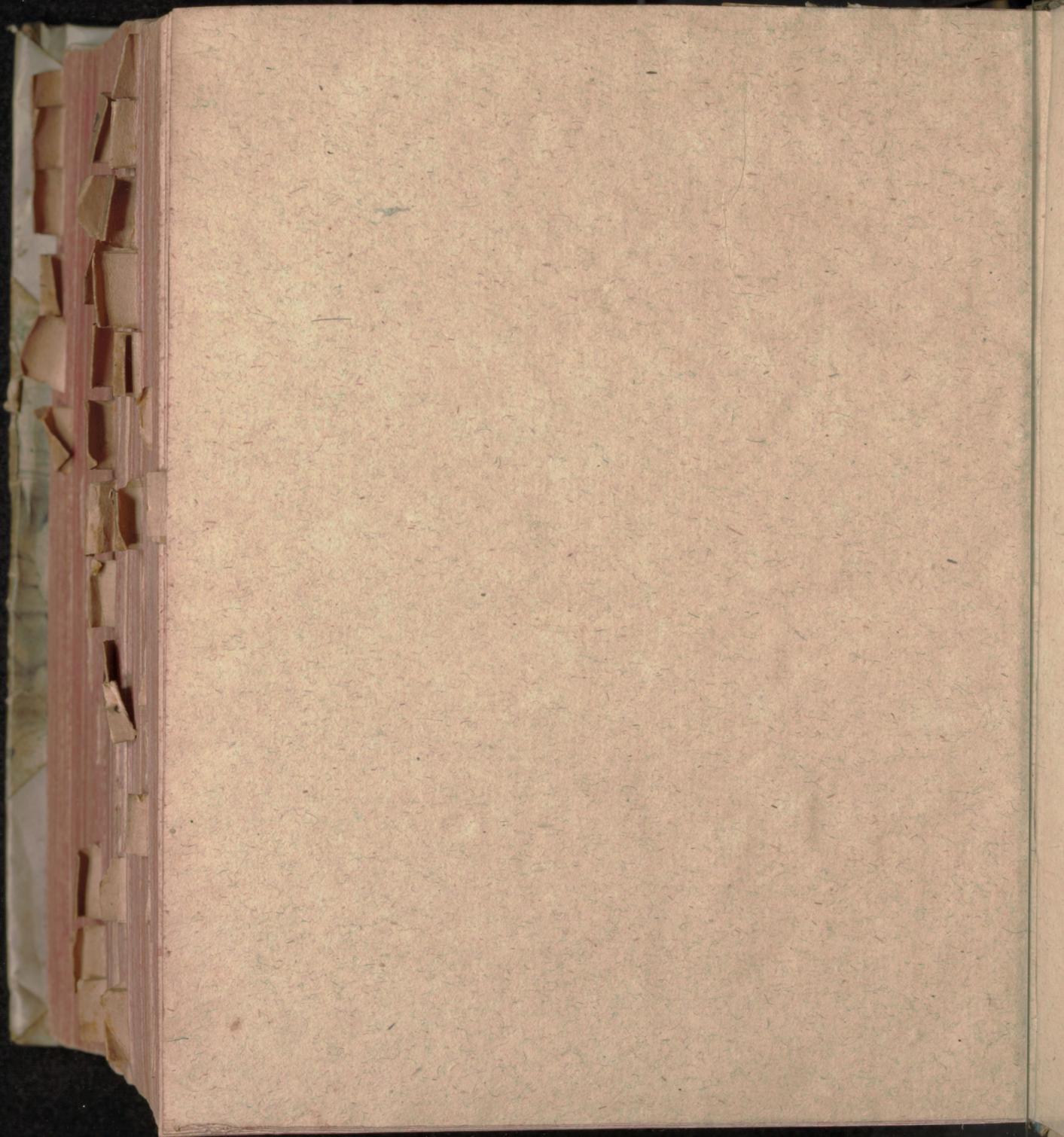
cognoscunt; sed et gustant et experiuntur dulcedinem et efficaciam veritatum caelestium. Ex Deo nati mentem Christi habent, et vere sentiunt, quid sit remissio peccatorum, praerogativa et priuilegium adoptionis, familiare Dei commercium, manna absconditum, pax spiritualis, gaudium in Spiritu sancto, osculum Sponsi suauissimum, amor Dei in corde eorum effusus. Comedunt, vt amici, bibunt et inebriantur, vt dilecti. Cant. V, 1. Nulla in ipsis condemnatio remanet, quia sunt in Iesu Christo, Rom. VIII, 1, qui vnica oblatione in perpetuum eos, qui sanctificantur, consummauit. Hebr. X, 14. Libertatem habent ingrediendi in sacrarium per sanguinem Iesu, v. 19, qui continuo ad dexteram Dei pro ipsis intercedit, et numquam non a Patre exauditur. Amplissimis quoque suauissimisque hilarantur et locupletantur benedictionibus: Eph. I, 3: nam laeti ex fontibus salutis aquam hauriunt, et ipse Iehoua ipsis est saluti. Esa. LII, 2. 3. Nihil ipsis deest, quia Iehoua ipsorum est pastor. Animi eorum Christo duce recreantur. Ipsi in omnibus viis Iesus benigne adest: quapropter bonitas et benignitas ipsos, quam diu viuunt, sequitur, et Iehouae domum incolunt in sempiternum. Ps. XXIII, 1. 6.

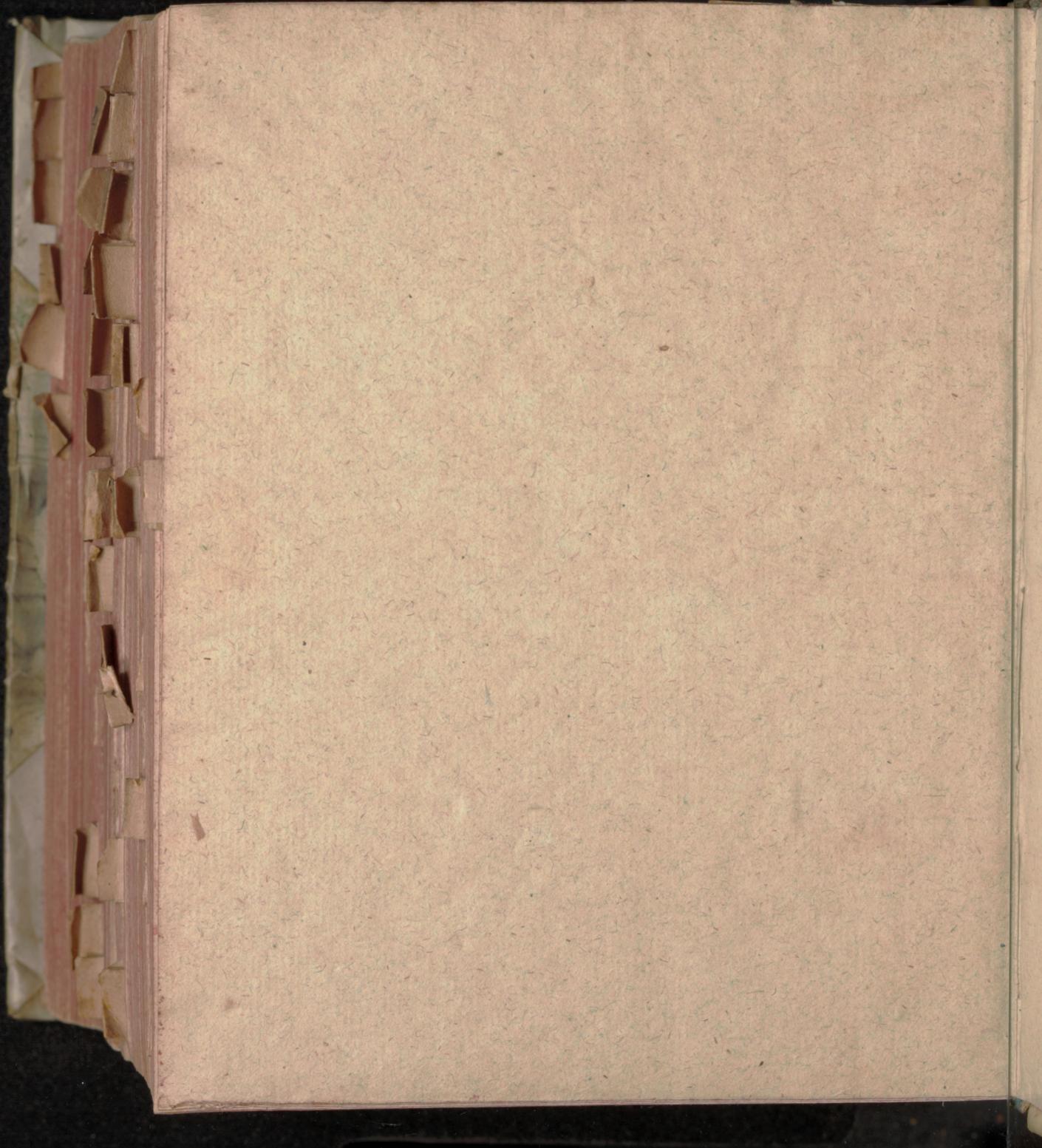
§. XXXVIII.

Nunc demum addenda essent, quae de obfignatione credentium et passiuæ et actiuæ adhuc restant. Sed ne disputationis limites transcendere videar; hic pedem figo: et, si Deus vitam viresque ex gratia sua concefferit, post breue temporis spatium prolixius exponam, quae ad credentium pertinent obfignationem.

UNIVERSITÄT
GRAMMATICA
HISTORICA
PUBLISHED BY THE
UNIVERSITY OF
ROSTOCK

PRAEFATIO EDITORIS.

ur præceptiones, typis exscribantur, pedetentim, ut fert occasio,
ones misitentur, donec in his ipsis docendæ veræ religionis cam-
Subnascuntur identidem linguas illas percipiendi opportunitates;
ur, utinam non amplius tam sæpe defint, sed paucorum exem-
usi sunt, plures imitentur! Sunt in his, fuereve, nostra ætate
, Tribbechovius græcæ vulgaris, Schræderus armenicæ, Ruellius
rdlius malaicæ, Bajerus finicæ, & ingenui in littore coromandelino
lici administri, tamulicæ maxime linguæ cultores. Crebrior ta-
ccasio, qui in Russia versantur, in Belgio & Anglia: ac optan-
ic plures oritentur Pocokii, a Roberto Boylio suscitati, imitato-
ekianorum consiliorum exsecutores; illic viri, heroinæque, in Pe-
, & barbarici medendi ardorem succedentes. Nec alienum a
am, Londinensium & Hafniensis, atque Petropolitanae academiæ
ar, quod modeste liceat monere, publico sumtu ablegare erectio-
es, qui inter barbaros incultas addiscant linguas. Utinam eadem,
corum ejus generis institutorum præfecti, proferendis in lucem &
us, quibus linguarum illarum periti viam eas facilius discendi ster-
ue librarii mercatores, in tanta emtorum raritate, vix sine damno
ri, obstetricias adhibendi manus caperent consilium! In nostra
ejusmodi præstare conamur, Indostanicæ Grammaticæ præcepta, a
in India versato, conscripta, liberali ejusdem tamen adjuti symbola,
Faxit benignissimus Deus, ut conatus hic inferendæ in Indosta-
strumentum, eoque multo ad majus quid aggrediendum excitentur!

XX. Januar.
XXXXV.

Jo. Henr. Callenberg.